

*Pjesništvo
srednjeg vijeka*

SADRŽAJ

HIMNA ĆIRILU I METODIJU	3
HRST VSKRSE IZ MRTVIH	5
PISAN SVETAGO JURJA	8
ZAČ MI TUŽIŠ, DUŠE	12
SVIT SE KONČA	14
ŠIBENSKA MOLITVA	18
O MARIJA, BOŽJA MATI	20
DANU SE VSI PONIZIMO	21
SPASI, MARIJE, TVOJIH VERNIH	26
BOG SE RODI V VITLIOMI	28
VA SE VRIME GODIŠĆA	30
NARODIL SE JE KRALJ NEBESKI	34
PRIGOVARANJE BLAŽENE DIVE MARIJE I KRIŽA ISUSOVA	36
PĚSAN OT MUKI HRSTOVI	40
ISUSOVA MUČILA	43
VERSI BOŽJA TILA	46
TRI MARIJE HOJAHU	49
ŠEKVENCIJA ZA MRTVE	51
PISAN NA SPOMENUTJE SMRTI	53
TUŽENJE DUŠE I TIJELA	55
BRATJA, BRATA SPROVODIMO	61
TU MISLIMO, BRATJA, ČA SMO	62
ŠEKVENCIJA NAD JUNAKOM MRTVIM	64
BLAGOSLOV PUKA	67
ŽENSKA LJUBAV	70
RJEČNIK	72
ABECEDNI POPIS PJESAMA	76

HIMNA ĆIRILU I METODIJU

(Iz Službe sv. Ćirilu i Metodiju)

U hrvatskoglagoljskim službama sv. Ćirilu i Metodiju uvrštene su i četiri pjesme (koje se u brevijarima našim kao i u latinskim nazivaju himnima). No one su pisane kontinuirano kao proza. Pokušaj da se njihov tekst razvrsta u pravilne stihove po latinskim predlošcima (M. Kević) ne može se smatrati uspješnim. Ipak se u tim "humnima" nazire recitativan ritam psalmodije, dakle se radi o ritmičkoj pjesmi, svojevrsnim slobodnim stihovima koji nisu vezani ni određenim brojem slogova ni stalnim cezurama. Takve asilabične poezije bilo je i u grčkim i latinskim crkvenim tekstovima starijeg doba, samo su se u latinskim ambijentima prije i sretnije uobičajili silabički stihovi. Mi smo ovaj himan preuzeli iz brevijara Vat. III. 6 iz g. 1379. Tekst smo razdijelili na stihove na bazi interpunkcije (tačke) u Vatik. i Novlj. brevijaru, a na strofe na bazi velikih slova kojima počinju pojedini odsjeci teksta u istim brevijarima.

Raduj se, grade višnji Jerusolime
veseli se, svetaja mati crkav, Sione,
jako čeda tvoja va krasote mnazě
u samoga višnjago cesara imut se.¹

Sveti jerěji tvoji, Gospodi, Ćiril i Metudij
slavu vėka otvrgu,
togo radi priti utegu,
toboju šćedrećim, k svršenago jerějstva stepenu.²

Crki svetaja mati jimi krasit se,
zakonici v njej slavet se,
zemlju hvalami zvanit, mir radujet se i pojet,
o njih že pameti an'jeli likstvujut.

¹ u samoga višnjago cesara imut se - nalaze se kod samoga višnjeg cara (Boga)

² Stoga zaslužiše da dođu, tvojim smilovanjem, k stepenu savršenoga svećeništva.

Si sut jerěji tvoji, Gospodi,
iže nasējaše zemlju sěmeni blagimi,
glagoli ot ust pisanih,
si izbirajut v život vėčni
ihže duh množastvo an'jel prijat.

Si uběžaše blazni vėka sego;
o kol krasna koruna jerějskaja
jeježe dojt si utegu³
prepojasani štolu svėtlu,
oděni oděnijem purpiri.

Šćedri nam jih radosti uživati,
Bože veliki trojični⁴
iže jesi jerěj i cesar
i vladatelj dušam i tělesem našim,
otпусти nam grěhi rešenim, amen.

³ *jeježe dojt si utegu* - do koje oni zavrijediše doći

⁴ *trojični* - od imenice trojica (tj. Otac, Sin i Duh Sveti)

HRST VSKRSE IZ MRTVIH

(Uskrsna himna)

Ova je pjesma sačuvana jedino u glagoljskom Vrbničkom 3. brevijaru iz 15. st. i u Prvotisku glagoljskog misala iz 1483. U Brevijaru ona prati proslavu Uskrsnuća i trebala se pjevati "lipim i veselim glasom", a u Misalu ona je dodana kao sekvencija za uskrsnu misu. Takva proslava Uskrsnuća, kakva se opisuje u Vrbničkom 3. brevijaru, ostatak je starinskog obreda koji se podudara sa službom u istočnoj crkvi. Pjesma se sastoji od 4 tropara (najstariji samostalni stihovi bizantske himnologije koji su se prvobitno umetali među psalme) uskrsnog ciklusa (1, 3, 4); zatim od jedne strofe (2) koja je kompilirana od različitih istočnih liturgijskih tekstova, koji sadrže radost zbog Kristove pobjede nad adam. Peta strofa u stvari je antifona zapadnog porijekla o Uzvišenju križa. Pjesma u cjelini reflektira kronološki slijed događaja koji su pratili Kristovo uskrsnuće. Njih prate ideje o pobjedi nad smrću kao i vjera u uskrsnuće i besmrtnost svih ljudi. Kako je Krist do svoje slave došao po Križu, posljednje dvije strofe posvećene su Križu. Struktura himne predstavlja sadržajnu i idejnu cjelinu izraženu starim leksičkim fondom (pridjevi: *grobnim* i *prěviši* dolaze samo u najstarijim glagoljskim spomenicima 11. st.) u idejnom (psalamskom) ritmu njenih strofa - tropara i antifona, tih najstarijih pjesničkih elemenata istočne i zapadne liturgije. Ovakva jezgrovita kompozicija s određenim aluzijama na dogmu Kristova uskrsnuća i silaska u ad, izražena pjesničkim jezikom i namijenjena pjevanju, mogla je nastati još u predraskolno vrijeme, dakle mogli bi joj biti autori Ćiril ili Metodije. Pjesma je primjer kako su nastajale najstarije slavenske liturgijske kao i pučke crkvene pjesme: preuzimanjem ili parafraziranjem najljepših elemenata iz liturgije. To potvrđuje i preradba prvog tropara naše himne u latinskoj, njemačkoj, poljskoj, češkoj pa i u hrvatskokajkavskoj varijanti uskrsne pjesme: *Kristuš se je gore stal*. Prvi je na našu pjesmu upozorio i izdao je iz Vrbničkog 3. brevijara V. Premuda u *Vjesniku Staroslavenske akademije* za god. 1912, Krk 1913, i u *Sv. Ceciliji* 21, 1927. Njenu potanju analizu provela je i utvrdila izvore M. Pantelić u posebnoj studiji (*Slovo* 17, Zagreb 1967), odakle smo i mi preuzeli tekst.

1. Hrst vskrse iz mrtvih,
semrtiju na smrt nastupi,⁵
grobnim život darova.⁶

2. Veselite se nebesa i raduj se zemlja
i vsa jaže sut v njih,⁷
ibo vladika Hrst⁸ Bog naš
sašad va adova vrata,⁹
jakože sam izvoli,¹⁰
uzi razvrže¹¹ okovanih,
pobědu že imije¹²
vskrse iz mrtvih;
grobnim život darova.

3. Muronosicam ženam¹³
pri grobi pristav an'jel glagolaše:
muro mrtvim jest dostojno,¹⁴
Hrst že istlěniju javi se tuj.¹⁵
Na vzapijte vsi pojuće:
Hrst vskrse iz mrtvih,
semrtiju na smrt nastupi
grobnim život darova.

4. Pridite ot viděniya, ženi blagověstnice,¹⁶
Sionu rcite:
primi ot nas celovanije,¹⁷
i radost i vskrsenije Gospodnje.
Likuj,¹⁸ igraj i veseli se, Jerusolime,

⁵ Smrću je smrt uništio.

⁶ mrtvim je život darovao (misli se na njihovo uskrsnuće)

⁷ i sve što je na njima

⁸ jer gospodin Hrst

⁹ sišavši u ad, pretpakao, limb

¹⁰ kako je sâm htio

¹¹ raskinuo je okove, tj. oslobodio pravedne

¹² Izašao je kao pobjednik iz borbe sa sotonom na vratima ada (prema Nikodemovu evanđelju).

¹³ Žene koje su donijele mirisne pomasti da pomažu mrtvog Krista

¹⁴ pomast, pomazanje pristaje mrtvima

¹⁵ Krist se trulosti pokazao tuđ, tj. Kristovo tijelo nije istrunulo.

¹⁶ dođite od viđenja, žene, koje nosite veselu vijest

¹⁷ *celovanije* - pozdrav

¹⁸ *likuj* - pjevaj

césara Hrsta Boga uzrěv¹⁹
iz graba ishodeća
jako i ženih ot črtoga svojego.²⁰
I vzapijte vsi pojuće:
Hrst vskrse iz mrtvih,
semrtiju na semrt nastupi
grobnim život dariova.

6. Nad vsěmi drěvi kedar
ti jedin přěviši²¹ jesi,
sveti Križu,
na njemže život mira pne,²²
na njemže Hrst pobědi semrt,
semrtiju svojeju semrt pobědi.
Aleluja, aleluja, aleluja!

7. Križu tvojemu poklanjajem se, Gospodi,
i svetoje vskrsenije Tvoje proslavljam.
Pridite pokloněm se Hrstovu vskrseniju.
Aleluja, aleluja!

¹⁹ *uzrěv* - ugledavši

²⁰ kao zaručnik iz ložnice svoje. U psalmu 18, 6 se crta zaručnik koji bi na dan svadbe osvanuo s vijencem na glavi i uspoređuje se s jutarnjim suncem.

²¹ Stariji staroslavenski pridjev u značenju excelsior - najuzvišeniji; u mlađim brevijarima zamijenjen je pridjevom previšnji.

²² na kojem je život svijeta razapet

PISAN SVETAGO JURJA

Legenda o sv. Jurju zmajoubici bez sumnje je jedna od najpopularnijih legenda srednjega vijeka. Ušla je u umjetnost i književnost, pa i u narodnu. Njen primjer, koji donosimo iz glagoljskog Pariškog kodeksa (*Code slave* 11 izd J Vajs u *Starinama JAZU* 31, 1905.), dokaz je da je ta legenda bila kod nas vrlo rano poznata kad je već krajem 14. st. (kada je pisan spomenuti kodeks) bila versificirana gotovo posve narodnim jezikom i lokalizirana u dalmatinski Solin. Njena je versifikacija vrlo zanimljiva: asilabični stihovi s nejednakim brojem slogova čuvaju rimu ne samo u dva nego i do u osam stihova. Takav slobodan stih osnovan na asocijativnom ritmu bio je raširen u srednjem vijeku, i to više u svjetovnim nego u crkvenim pjesmama.

Poj željno²³

V ime Isusa Nazaranina ki nĕma nigdĕr takmenika
i vsĕh svetih i svetago Jurja konjika.

Hoćete li, ljudi, slišati ot sego vĕka
da vam poju pĕsan ot svetago Jeorjije²⁴ konjika,

gda se sveti Juraj s drakunom rvaše,
kraljevu hćer ot smrti izbavljaše.

Sveti Juraj v Kapadociji rojen bĕše,
plemenito gospodstvo on imĕše.

Ot dvĕju na deste lĕtu mudar sloviše,²⁵
pasanoga viteza²⁶ ga postaviše.

²³ razgovijetno, jasno, lijepo

²⁴ Svećevo ime u ovoj pjesmi nosi dvije tradicije: jednu zapadnu "Juraj", a drugu istočnu koju reproduciramo na čakavski način "Jeorjija" (j - glagoljsko đerv), premda bi se moglo čitati "Đeordija"; svršetak na -a ima analogije u imenima Bartolomija, Tanasija i dr.

²⁵ Od dvanaeste godine slovio je kao mudar.

²⁶ Viteza opasana zlatnim pasom (lat. *eques auratus*).

Sveti Jeorjija poče polje održati²⁷,
kako ini vitezi brumno se rvati.

Sveti Jeorjija poče tako reći:
"K sego svēta rvanji neću teći."

Boljša mu pamet poče prihoditi,
v tuje strane on se otpravljaše,
k Solinu²⁸ gradu on se približaše.

A onomu gradu drakun vele zla činjaše,
jere onomu gradu bliz jezero postavljeno bjaše,

iz jezera drakun ishajaše,
a ognjenim plamikom dihaše,
a oganj mu smradom vonjaše.

Ot onogo smrada vele ljudi ginjaše,
bes čisla ih zgubi drakun hudi.

Kralj s vlasteli poče tako večati:
"Učinimo drakunu po dvoje dobitka dati,

da budet dobitak pri jezerě stati,
požrv²⁹ ga drakun budet se vraćati".

Vladan'je vas dobitak strati;
ošće kralj s vlasteli poče večati:

"Učinimo žrěbi metati,
komu žrěbi skočiše, bez dvojine ga drakunu dati."

Bez dvojice ga drakun izědiše,
bez dvojice kralju žrěbi iskočiše.

Kralj jednu ćer vele lěpu iměše,
ošće veće dětce ne iměše.

²⁷ *držati polje* - držati megdan

²⁸ *k Solinu* umj. k Silenu (u pokrajini Libiji), kako to ima ostala hagiografska literatura: Martirologiji i Legenda aurea J. de Voragine.

²⁹ *požrv* - progutavši

Kralj im se umiljeno poče moliti:
"Vzměte zlato i srebro neizročito,
učinite mojoj hčeri smrt prostiti".

Vlastele mu rekoše tako:
"Gospodine, to nećemo učiniti".

Ošće im se kralj umiljeno poče moliti:
"Učinite mi s moju hčerju do osam dan stati,
da se budevě³⁰ najedno plakati".

Vlast³¹ jemu učiniše otpustiti,
a on ju³² poče napravljati,
kako da bi ju hotěl za muž dati³³.

Osam dan se poče isplnjevati,
gospodična pojde sama k jezeru stati.

Vsi ljudi potekoše po mirěh gledati,
kada hoće gospodična ot drakuna smrt prijeti.

Veliko čudo stvori Bog poslati,
svetago Jurja stvori prihajati.

"Čto si prišla, gospodična, sama zdě stati?"
on je poče tiho uprašati,
a ona mu poče počteno otgovarati:

"Gospodine, drakuna mi je sdě čekati,
ot njega mi je strašnu semrt prijeti.

Ojme, moj gospodine, učini se otsuda otđeliti,
oběju naju³⁴ hoće drakun požrěti".

³⁰ *budevě* - dual od biti: budemo.

³¹ *Vlast* mj. vlastele.

³² *ju*, tj. kćer

³³ *za muž dati* - udati

³⁴ *oběju naju* - dual: oboje nas

Sveti Juraj poče tako reći:
"Ne mozi se,³⁵ gospodična, bojati!"

V tom časě drakun iz jezera se isklonjaše.
Sveti Juraj ga zagledaše.

Znamenijem svetago križa on se znamenaše,
ščita i sulice rukama potresnjaše,
tr drakuna v grlo probodjaše.

³⁵ *ne mozi se* - nemoj se

ZAČ MI TUŽIŠ, DUŠE

Ova je pjesma preuzeta iz glagoljskog Pariškog kodeksa (M. Slave 11) koji se datira u kraj XIV. st. Ondje je među 10 duhovnih pjesama (izd. J. Vajs u *Starinama* 31). Pjesmu je kasnije dopunio Stj. Ivšić i pokušao je rekonstruirati u poređenju sa sličnim tekstom u ćirilskom *Libru od mnozijek razloga* iz 1520. (v. *Grada* 11). Zbog defektnosti i iskvarenosti glagoljskog rukopisa - što ujedno znači da je pjesma postanjem starija od rukopisa - mi smo izostavili posljednjih 16 stihova. - Pjesma se izvornim lirizmom izdvaja iz šablonske duhovne poezije. Starinu joj potvrđuje i slobodan stih vrlo različite veličine. U rukopisu je pjesma pisana kontinuirano, ali se rime mogu uzeti kao znak kraja stihova. Ipak se pjesma pjevala - kako se to razabira iz naslovne rubrike *Poj željno*. Nemamo indicija da bi bila prevedena. Nastala je na ikavskom jezičnom području i malo ima tragova crkvenog jezika. Njena dubrovačka verzija svjedoči o seljenju starije glagoljske čakavske književnosti u Dubrovnik.

Poj željno³⁶

Zač mi tužiš, duše, iznemagajući dragostiju?
Pošlji ljubav po Isusa da ustaneš iscčljena s radostiju.

I kada ti pride ljubvom se k njemu vedući,
pogovori mu tako rekući:

Davori ljubvo moja Isuse,
ne hodi daleko ot mene,

jere u sem slznom dolu
kako bes tebe vesel biti mogu?

Moja jedina ljubvo i dragosti
ki isplnjuješi vse želje tvojih čistih radosti.

Željno te dobro [moje] molju
ne ohodi me³⁷ bes tebe u sem žalostnom dolu.

³⁶ Pjevaj lijepo, osjećajno.

³⁷ *ne ohodi me* - ne ostavljaj me

Volja, ljubvo, ovdě budi sa mnom
a volja³⁸ me pojmi tamo s tobom.

Jere mně³⁹ bez tebe biti
gore je negoli umrěti,

a s tobom plteno umrěti
mani slatko j' ožiti.

Jere ti jesi moj život i dika
ki si lěpota onoga vika.

Hvalite ljubav moju, Isusa, nebo i zemlja i vse tvari
ki vse lěpo krasi svojimi dari.

Hvalite, gore, polja i vsa drěva
jere vas vsako lěto lěpo oděva.

Hvalite, lěto s cvětjem
i ptičice s željnim pětjem.

A nadasve vinu hvali
ti, člověče, prepodobna tvari.

[Daljih 16 stihova izostavljamo zbog iskvarenosti teksta.]

³⁸ *volja ... volja* - ili ... ili

³⁹ *mně* - meni

SVIT SE KONČA

Ova je pjesma zapisana samo u Pariškom glagoljskom kodeksu (Slave 11) koji se datira potkraj XIV. st. Po metričkoj shemi pjesma je za ovo vrijeme dotjerana: sastoji se pretežno od dvanaesteraca složenih od tri člana po četiri sloga (uračunavši i nekih 7 siniceza) tako da bi od 49 stihova samo možda njih 10 nešto (namjerno ili nenamjerno) izlazilo iz te šablone. Formalnu skladnost pjesme izražavaju izrazite strofe od po 4 stiha koji su međusobno povezani jednom rimom. Od te se formalne pravilnosti izdvajaju tri posljednje strofe: dvije imaju po tri dvanaesterca s dobrim rimama, a posljednja ima dva dobra dvanaesterca bez rime i jedan - posljednji stih - koji ima čak 18 slogova i ne rimuje se. Pjesma je dakle u posljednjem dijelu sigurno iskvarena, a bez sumnje u manjoj mjeri i u ponekim drugim stihovima. To je siguran dokaz da je pjesma nastala ranije. - Vrijeme kada je pjesma nastala pružaju nam stvarni podaci kao i refleksi ambijenta ili atmosfere što ih u njoj nalazimo. Pjesma je naime po sadržini satira na život višeg klera i redovnika koji u času kad se približava Sudnji dan žive u svakojakim opačinama, za novac prodaju duhovna dobra (simonija), služe svom trbuhu, a one koji bi htjeli da žive kao pravi ispovnici ti isti proglašavaju licemjerima te ih predaju inkvizitorima da im sude: time oni uzrokuju propast mnogih duša. Takva je atmosfera vladala u raznim evropskim ambijentima srednjeg vijeka. Mi bismo mogli podsjetiti na poeziju verberanata (bičevalaca) i pjesnika lauda u Italiji u XIII. st među kojima se ističe Jacopone da Todi (1230-1306), kao i na *Carmina Burana* iz njemačkih krajeva XIII. stoljeća u kojima ima dosta primjera intonacije i motiva naše pjesme. Da arhetip naše pjesme nije mogao nastati prije posljednjih decenija XIII. st. govori i to što se u njoj osuđuju gotovo svi crkveni redovi pa i oni koji su osnovani u prvoj polovici XIII. st., i to mala braća (franjevci), predikavci (dominikanci) i karmelićani - "vsi se nazad obratiše kako raci", tj. njihov prvobitni vjerski žar već je nestao i oni se okreću prema zemaljskim dobrima te se izvrgavaju kritici pravih Kristovih sljedbenika. Takvi odnosi mogli bi odgovarati i prilikama XIV. stoljeća, tj. predreformatorskim kritikama katoličke crkve (Wiclif, Hus i dr.) Datiranju pridonosi i impostacija o približavanju Antikrista (Sudnjeg dana). - Naša je pjesma nastala vjerojatno u sjeverozapadnoj Hrvatskoj gdje je vladao ikavsko-ekavski govor.

Pjesmu je zajedno s ostalima iz Pariškog kodeksa publicirao prvi J. Vajs u *Starinama JAZU* 31, zatim po Vajsu R. Strohal u *Zbirci* i drugi, a J. Hamm je pjesmu ponovno izdao i rekonstruirao u *Radovima Slavenskog instituta* 3 (Zagreb 1959).

Svĕt⁴⁰ se konĉa i slnce jur zahodi,
pravda gine, ljubav stine, tma ishodi.
Djaval jure svoju vojsku kupno vodi,
gda se svrši Sveto pismo dan prihodi.⁴¹

Isuhrst je danas zabljen i njegov sluga,⁴²
vsaki ki je z Babilona⁴³ njim se ruga.
Gda to slišah, obuĵe mi srce tuga,
ar [je] nesklad, krivo gleda drug na druga.

V redovnicih ki ĉtu sveto evan'jelje
imĕla bi pravda biti i svršen'je,⁴⁴
a sada je opaĉen'je i prevraĉen'je
i vsakomu dobru dĕlu razoren'je.

Ot istini oĉi svoji ukloniše,
u pohoteh sego svĕta zabljudiše,
k bezakon'ju srce svoje prikloniše
svojmu tĕlu, a ne Bogu uĵodiše.

Grdinali, biskupi i opati
misle, Boga ostavivše, lĕ o zlati.
Duhovna rĕĉ ot njih se ne more imati
ako im se pĕnezi prije ne plati.

Simuna v tom naslĕduju ki to zaĉe.⁴⁵
Kako mnoga duša v mukah plaĉe,
nijedan to ne razmišlja, ji, pje, skaĉe.
Gdo bi rekal: zlo ĉinite! - zlo ga vlaĉe.

⁴⁰ *Svĕt* je u orig. pisan kraticom стѣ, pa ju je Hamm ĉitao *Svitlost*, dok se nama ĉini da metriĉkoj shemi bolje odgovara *Svĕt* (ili ikavski *Svit*) jer *Svĕt se konĉa* predstavlja ĉetverosloĵni ĉlanak, dok bi *Svĕtlost se konĉa* svojim petosloĵnim ĉlankom narušavao shemu našeg stiha; *svĕt* ili *svit* znaĉi takoĊer svjetlost ali i svijet.

⁴¹ Dolazi dan kad ĉe se ispuniti rijeĉi Svetog pisma, zapravo Apokalipse (o koncu svijeta, tj. neko ĉe vrijeme zavladati Antikrist).

⁴² Sluga je svaki onaj tko istinski sluĵi Isukrstu.

⁴³ z *Babilona*, tj. iz grada koji se u srednjem vijeku smatrao simbolom pokvarenosti pa su neki pisci proricali da ĉe se u Babilonu roditi Antikrist.

⁴⁴ *svršen'je* - savršenstvo

⁴⁵ U tom naslĕduju Simuna (maga iz Djela apostolskih 8, 18) koji je prvi pokušao da novcem kupi davanje Duha Svetoga.

Mala bratja⁴⁶ i koludri⁴⁷, predikavci⁴⁸,
remetani⁴⁹, karmeliti⁵⁰, kavčenjaci⁵¹,
vsi popove, koludrice i vsi djaci,
vsi se nazad obratiše kako raci.

Mnozi ot njih ki ako bi v svētě⁵² stali,
skot bi pasli i kopali i orali,
a sada su prevtil trbuh podpasali
komu kako Bogu služe veli i mali.

Liceměri, vražji posli, světom hine,⁵³
zlato, srebro i čto mogu močno pline.
Antihristu put gotove, zlo v tom čine.
Se su oni kěmi duš mnogo gine.⁵⁴

Ki bi hotel božju pravdu održati
i njegova sina Isusa slědovati,
u pokori i ubožastvi grěh plakati,
povele ga svojim gněvom zlo sprognati.

Prave: Ti si pokrita i šarbuita,⁵⁵
a to tomu blědo lice i ostra svita.⁵⁶
Vlecite ga kvižituru⁵⁷ da ga vspita.

Sveti oče kvižituru, ov ti bljudi.
Lačan, žejan, nag, bos hodi, a nas sudi.
Prosimo te da se ov hinac lě osmudi.

⁴⁶ *mala bratja* - franjevci

⁴⁷ *koludri* mogu biti ili benediktinci ili redovnici uopće

⁴⁸ *predikavci* (propovjednici) su dominikanci

⁴⁹ *remetani* su ili pavlini (eremiti sv. Pavla) ili pustinjaci uopće

⁵⁰ *karmeliti* su katolički redovnici osnovani 1226.

⁵¹ *kavčenjaci* su svi oni koji na glavi nose tonsuru (koji su postrženi), a to su oni koji imaju bilo više bilo niže crkvene redove

⁵² u svijetu, tj. u civilu

⁵³ *vražji posli, světom hine* - vražji poslanici, svijet varaju

⁵⁴ To su oni zbog kojih gine mnogo duša.

⁵⁵ *šarbuita*, iskvareno umj. sarabaita; sarabaite su bili "divlji" monasi koji su živjeli bez odobrenih pravila i glavara. Bili su na tako zlu glasu, da ih već stara benediktinska regula žestoko osuđuje. U pravilima naše Rogovske opatije (glagoljske) zovu se "šarabiti... svitu služeće, kažuće se Bogu lažci..."

⁵⁶ blijedo lice i oštra odjeća - znak su njihova licemjerstva

⁵⁷ Vucite ga inkvizitoru

Ako nam se svrhu zemlje ne potrebi,
slava naša i počten'je nam pogine.⁵⁸
Krate nam dohodak slatka vina i pečene
i morske ribe.⁵⁹

⁵⁸ naša slava i dostojanstvo će nestati

⁵⁹ posljednja tri stiha su očito iskvarena pa ih je prof. Hamm rekonstruirao:

Ako nam ga svrhu zemlje ne potribe
slava naša i počtenje nam pogibe
krate nam slatka vina i morske ribe.

ŠIBENSKA MOLITVA

(Pohvale Gospi)

Sastavak je u nauci dobio ime po njegovu nalazištu, franjevačkom samostanu u Šibeniku, a mi smo mu dodali podnaslov *Pohvale Gospi* po njegovu sadržaju. U originalu ima latinski naslov *Oracio pulcra et devota ad beatam virginem Mariam*, tj. *Lijepa i pobožna molitva blaženoj djevici Mariji*. Naše pohvale Gospi pisane su u stilu talijanskih lauda tzv. flagelanata (bičevalaca) ili disciplinana 13-14. stoljeća, i to u ritmičkoj, recitativnoj prozi koja teži da se pojedini stavci ili zazivi završe rimom, pa makar i nepravilnom. Rukopis *Pohvala* pisan je latinicom vjerojatno u Bribiru (Dalmacija) u drugoj polovici 14. st. od nekog franjevca koji možda i nije dobro znao hrvatski. Možda odatle neke ubačene latinske riječi, nepouzdana grafija i jezik, tako da je tekst ponegdje teško razumjeti. Jezik teksta je narodni, pretežno čakavsko-ikavskih osobina, a čuva neke specifičnosti kao npr. instr. sing. *sa vsem obtastev*, ili vokalno *l* pisano sa *ul* ili *ol*. Mi smo ovakve slučajeve transkribirali sa *l* (npr. *pulc - plk, pult - plt*) a nismo zadržali ni grafiju *ar* mj. vokalnog *r* (npr. *svarhu*), ni originalno pisanje *f* mj. *v* (npr. *mucenicof*). Ima u toj bratovštinskoj recitativnoj prozi i ostataka crkvenoslavenskog jezika, npr. u gen. sing. *našeje matere nevoljnoje*, u nom. sing. *obsijan'je slnčenoje*. - Tekst je publicirao I. Milčetić u *Starinama* 33.

Oracio pulcra et devota ad beatam virginem Mariam

O blažena, o prislavna, o presvitla svrhu vsih blaženih,
Bogom živim uzvišena, vsimi božjimi dari urešena.
O prislavna prije vsega vika, Bogom živim zbrana,
O umiljena divo Marije!
Gospoje, ti si blaženih patrijarak ubrožan'je.⁶⁰
Gospoje, ti si blaženih prorokov proročastva isplnjen'je.
Gospoje, ti si an'jelsko pozdravljen'je.
Gospoje, ti si Boga živoga obsijan'je i okripljen'je.
Gospoje, ti si svetoga Duha asvećen'je i akripljen'je.
Gospoje, ti si sina božja mati i vsemu svitu saznan'je [i] proslavljen'je.
Gospoje, ti si vse vere krstjanske kripko udržan'je i okripljen'je.
Gospoje, ti si nevere krstjanske potrtan'je.⁶¹
Gospoje, ti si vse moći Luciferove skušen'je.

⁶⁰ *ubrožan'je* - riječ je nejasna

⁶¹ U orig. *potarttanye*, vjerojatno od glagola *potrptati*, *pogaziti*.

Gospoje, ti si vsega upada an'jelskoga naplnjen'je.⁶²
Gospoje, ti si blaženih van'jelist pravo naučen'je.
Gospoje, ti si blaženih apostolov čisto i jisto skazan'je.
Gospoje, ti si blaženih mučenikov moć i vse pokripljen'je i pomožen'je.
Gospoje, ti si blaženih ispovidnikov spaseno domišljen'je i vsaka strano⁶³ nadahnut'je.
Gospoje, ti si blaženih pustinikov pića i vsako slatko nasićen'je.
Gospoje, ti si blaženih div i mučenic kruna i vse urešen'je.
Gospoje, ti si vsega dvora nebeskoga čast, slava i vse počten'je.
Gospoje, ti si uznesena od sina tvoga, a Boga moga s velikim počten'jem i s vesel'jem sa
vsem oblastev⁶⁴ va vse nebesko vladan'je.
Gospoje, tebe posluša vse božje tvoren'je.
Gospoje, ti si vsega božja tvoren'ja obnovljen'je.
Gospoje, ti si našeje matere nevoljnoje boliznivoga jimena prominjen'je.⁶⁵
Gospoje, ti si svih dari i milosti božjih potvrjen'je.
Gospoje, ti si sidećih u tamnici prosvitljen'je i obsijan'je slnčenoje.⁶⁶
Gospoje, ti si ležećih v glbini paklenoj sdi prošćen'je - id est in mundo presenti.⁶⁷
O blažena, o prosvjećena, o umiljena, o pričista divo Marije, mati sina božja! O cesarice
nebeska, o kraljice višnja!
Gospoje, an'jelska, o zvezdo morska, o odvitnice krstjanska!
Gospoje, ti si mati nevoljnih sirot, Gospoje, ti si utišen'je žalostnih udovic.
Gospoje, ti si vesel'je dreselih mužatic i udovic i divic.
Gospoje, ti si skupljen'je dlžnih, Gospoje, ti si izbavljen'je uznih i jatih.
Gospoje, ti si vse utočišće svih vernih nevoljnih i žalostnih.
Gospoje, ti si vse ufan'je svih nas vernih krstjan grišnih.
Gospoje, ti si život i skrišen'je svih vennih tvojih i grišnih.
Gospoje, ti si pomoćnica i kraljica svih vernih, slabih i nemoćnih.
Gospoje, ti si otvoren'je vrat rajnih svih tvojih vernih i želećih i devotih.
Gospoje, ti si obraz i zrcalo svih redovnikov i redovnic svih vernih.
Gospoje, ti si družbenica tebe želećih i počtovajućih svih vernih.
Gospoje, ti si strah i bojazan svih duhov nečistih i svih djaval upadnih.
O blažena, u prosvjećena, o umiljena, o pričista divo Marije!

U daljnjih 25 versova pisac govori Mariji daljnje hvale u vezi s njenim rođenjem sina božjega.

⁶² ti si nadoknada za otpale anđele

⁶³ *strano* - čudno

⁶⁴ sa svom silom (lat. termin *potestas*)

⁶⁵ Može se čitati: *priminjen'je* i *preminjen'je*; vjerojatno značenje: ti si izmjena (poboljšanje) žalosnog imena naše nevoljne majke.

⁶⁶ U orig. nejasno napisano *salce noue*.

⁶⁷ lat. *id est in mundo presenti* (to jest na ovom svijetu) pokazuje da *v glbini paklenoj sdi prošćen'je* treba shvatiti: ti na ovome svijetu opraštaš onima koji bi mogli dospjeti u paklenu dubinu.

O MARIJA, BOŽJA MATI

Ovo je pučka pjesma za blagdan Marijina uznesenja. Ona je ispjevana u laganim osmeričkim distisima, ali pada još u XIV. stoljeće. Sačuvana je naime u glagoljskom Pariškom kodeksu (Slave 11) s kraja XIV. st. (odakle smo je i mi preuzeli), zatim u Korčulanskoj latiničkoj pjesmarici koju meću u XV. st., u Klimantovićevu zborniku iz prvih godina XVI. st. i u kasnijim zbirkama kao što je Budljanska pjesmarica iz 1640., Pavlinska iz 1644. i druge. Među njima ima i povećih razlika, ali mi se u bilješkama osvrćemo samo na one koje mogu direktno popraviti pariški tekst.

O Marija, božja mati,
svoju milost rači dati.
Daj se grēhov pokajati
i s an'jeli pored stati.⁶⁸
Ti si danas proslavljena
i ot Boga okrunjena.
Ti si nebeska kraljica,
ti si naša pomoćnica.
Ti si Boga porodila,
Ti si djavla pobēdila.
Ti si nebo otvorila,
gnēv si božji ukrotila.
Na nebu si uzvišena
i vsēh više postavljena.
Veseli se kralj nebeski,
veseli se dvor⁶⁹ an'jelski
S sinom tvojim pored stojiš,
njega milost voljno dēliš.
On te ljubi i posluša,
ar si ti š njim jedna duša.
On vse hoće ča ti hoćeš,
gospoja si i vse moreš.
Ti nas stvori sebē sluge,
izbavi nas vēčne tuge. Amen.

⁶⁸ uporedo stajati

⁶⁹ U Klimantovića bolje: *hor*.

DANU SE VSI PONIZIMO

Ovo je pjesma Djevici Mariji. Faktura joj je pomalo učena i to u strofi Stabat mater (8+8+7), samo naš pjesnik nije bio ustrajan u rimama - ili su se one kod prepisivanja kvadrirale. Sačuvana je u jednom latiničkom rukopisu Nacionalne biblioteke u Beču koji potječe iz XV. stoljeća. Gdje je pisan, ne zna se (možda u Rabu), ali je davno bio vlasništvo franjevac na Korčuli. Tekst je izdao F. Menčík u Jagićevu *Archivu V* (1881), odakle ga i mi preuzimamo. Potvrđena je u jednom glagoljskom zapisu iz XV. st. u Vinodolskom zborniku, ali samo sa tri defektne strofe. Osim toga pjesma se sačuvala - uz manje izmjene - i u tzv. Osorsko-hvarskoj pjesmarici iz oko 1530. godine koja je također pisana latinicom (danas u Akademiji I a 62).

Danu se vsi ponizimo
ter na kolina padimo
Mariju pozdravljuje.

Njoj se priležno molimo
ter joj se priporučimo
da nas vsih obaruje.

An'jelski ju pozdravimo,
milosti od nje prosimo
umiljeno govoreć:

Zdrava divo od milosti,
ka si puna vse radosti,
nebeska cesarice.

Prid vsega svita stvoren'jem
ti s nebeskim odlučn'jem
da grišnikom ufan'je.

Od patriarki i kralji,
od vladavac ki su sbrani
rojena si, kraljice.

V začetji tvom, o prelipa,
darom božjim ne bi griha
duši tvojoj, danice.

Od Davidova kolena
svitla si zvizda rojena,
vsemu svitu vesel'je.

Staroj bolizni človika⁷⁰
nigdire joj ne bi lika,
nego tobom, Gospojo.

Tebe proroci želiše,
vsemu svitu navistiše,
Divo Bogorodice.

Nada vse ine dostojna,
va vsem si Bogu ugodna,
sveta mirotvorice.

Jer sina božja ti rodi
ki svoju krv za nas proli
i zbavi od tamnice.

Raduj se, Gospo premila,
ka sina božja si rodila
čista diva ostajuće.

Raduj se jer si gojila,
svetimi prsi dojila
tvorca neba i zemlje.

Raduj se, Divo, jer kralji
tvomu sinu gredu s dari
i da mu se poklone.

Raduj se, Divo, jer sina,
koga si bila zgubila,
v Jerosolime najde.

⁷⁰ tj. istočnom grijehu

Raduj se, slatkoga sina,
koga smrt plačna si tužila,
vidiši uskrišen'je.

Raduj se, jer sin veselo
snide⁷¹ prid tobom na nebo
gdi vazda cesaruje.

Raduj se, Divo, jer posla
Duh sveti kim se obeća⁷²
svojim na utišen'je.

Raduj se, jer k sinu dragu
znesena si s veliku slavu
v vikuvičnje vesel'je.

Na pristoli veleslavno
posajena si dostojno
sinu tvomu nabliže;⁷³

gdi sveti i vsi pravedni,
redi⁷⁴ vsih svetih an'jelov
o tebi se vesele.

Ne bi na sviti nijedna
tebi takmena rojena
koj serafini služe.

Tebi, kraljice prislavna,
vas dvor nebeski se klanja,
sveta divo Marija.

Jer Bog nebeski te stvori
obilnu vsake radosti
za nebesko vesel'je.

⁷¹ *snide* - vjerojatno pisarska pogreška umjesto *vzide*.

⁷² Duha Svetoga koji je obećao

⁷³ *nabliže* - možda bi trebalo ispraviti u *najbliže*

⁷⁴ *redi* - korovi, zborovi

Vsakomu svetu⁷⁵ po miri
dana jest milost, da ti si
darovana prez mire.

Ki hoće milost imiti
tebi mu se je moliti
pod Isuson najveće.⁷⁶

Ti si suncem odivena,
a zvizdami okrunjena,
rajsko si urešen'je.

Na rajsko blago od Boga,
da njim daruješ svakoga,
dano ti je prošćen'je.⁷⁷

Sa svit si, Divo, kupila
milostju ku s' razdilila
vsakomu do potrebe.

Ime tvoje priblaženo,
gdi jest zazvano srčeno,
vsim jest na utišen'je.

Koga v tvoju milost prija
taj se ne boji protivna
ni sablazni paklene.

Općenu pomoć Bog stvori
tebe svitu ki se moli
za njega prigrišen'je.

Jer protivu Bogu sagrišismo
ter ga vele rasrdismo
za naše nesmiljen'je.⁷⁸

⁷⁵ *svetu* - svecu

⁷⁶ poslije Isusa najviše

⁷⁷ Dano ti je praštanje (tj. rajsko blago) da ga svakom daruješ.

⁷⁸ po našoj nesmiljenosti

Da ti, Divo milostiva,
moli prislatkoga sina
da nas on pomiluje.

Oblasno k njemu pristupi,
nas grišnikov priporuči,
slatka naša odvitnice,

da po vsem trudu va vike
radujemo se na nebi
lice božje gledaje.⁷⁹ Amen.

⁷⁹ *gledaje* - gledajući

SPASI, MARIJE, TVOJIH VERNIH

Ova je pjesma posljednja u skupini od pet pjesama koje se nalaze ispisane poslije drame o uskrsnuću Isusovu u Tkonskom zborniku, glagoljskom rukopisu iz prve četvrti XVI. stoljeća. Drugdje nije nigdje zabilježena. Tema je: molitva Mariji da oslobodi narod od "žestoke turske sile". I po temi i po pojedinim mjestima i izrazima pjesma podsjeća na Marulićevu *Molitvu suprotiva Turkom* - a to je direktna sponka između Marulića i začinjavaca. - Pjesma je vjerojatno nastala u drugoj polovici XV. stoljeća kao jedna od rijetkih izvornih pjesama srednjeg vijeka, i to s vrlo aktualnom tematikom, kad je strah od Turaka pritisnuo hrvatske duše na dugom frontu, naročito na potezu Split-Šibenik-Zadar-Krba-va. Pjesma je bila namijenjena recitiranju u nekom Marijinom svetištu. Stoga je njena misaona koncepcija strogo kršćanska: Turci su kazna božja zbog grijeha i samo Bog može po Marijinu zagovoru, da spasi narod, i to kad se oslobodi grijeha. - Pjesnički izraz je jednostavan; stih je u osnovi tipičan osmerac s rimama a-a, b-b, ali neki stihovi (možda i pogreškom prepisivača) distoniraju.

Pjesmu je izdao R. Strohal (*Zbirka* 32), F. Fancev (*Građa* XIV, 286) i Nikica Kolumbić uz studiju o pjesmi (*Radovi Instituta JAZU u Zadru*, IX, 379-390).

Spasi, Marije, tvojih vernih,
 izbavi nas ot tug neizmernih
kimi Isus, sin tvoj, priti:⁸⁰
 ne daj mu nas pogubiti!
Spomeni se, majko diva,
 da te vsaka duša vziva
ka se kriva Bogu čuje,⁸¹
 tebe majku naklicuje.
Nebo i zemlja na nas tuži,
 meč, glad, smrt nas vsud ukruži,
a uteć kamo nimamo
 nere k tebi, Marije, samo.
Smrt cić srdbe sinka tvoga
 luči draga od miloga.
Smrt prenagla vsud vojuje,

⁸⁰ Isus prijeti - zbog ljudskih opačina.

⁸¹ *čuje se* - osjeća se

nikogare ne miluje.
Jur v sirotstvu ditca cvile
 cić žestoke turske sile,
a kudgode gdo putuje
 nad drazimi narikuje;
a meč oštri ta nas goni,
 nad glavu nam jure zvoni.
Mila gospe, jur smiluj se,
 od nas daleč ne dili se.
Život strahom vsim nam gine
 kako i mraz od vrućine.
Ne daj vpasti v smrtne rane
 kih smrt tako strašno žanje.
Kako ovce k zakoljen'ju
 takovi smo vsi [v] mišljen'ju.⁸²
Pomoli se, majko, sinu
 sluge tvoje da ne zginu.
Znamo, gospe, da smo krivi,
 nî dostojno da smo živi,
da mi ne ča dostojimo,
 da milosti tvoje prosimo.⁸³
Ne daj, divo, božja mati,
 tako tužno nas skončati.
Mi nimamo vač ufati
 nere va te, božja mati.
Pri tvom svetom ovom domu
 mnogimi čudi preslavljenomu,⁸⁴
gdi je tva milost mnozim dana
 i nam budi darovana.
O Marije, kruno svetih,
 o ufan'je grešnih spetih,
molimo te, usliši nas,
 grihov i tug izbavi [nas].

⁸² Svi se osjećamo kao ovce koje se vode na klanje.

⁸³ ali mi ne zato što zaslužujemo - nego molimo tvoju milost.

⁸⁴ Misli se na neko Marijino svetište (to nije morao biti Trsat) koje je bilo proslavljeno mnogim čudesima.

BOG SE RODI V VITLIOMI

(Božićna pjesma)

Ova je pjesma jedna od najstarijih i najpopularnijih hrvatskih božićnih pjesama (koleda). Možda je naša domaća, jer joj dosad nije pronađen izvor. Sačuvana je u mnoštvu pjesmarica, rukopisa i u različitim varijantama, bilo sa čakavsko-glagoljaškog područja bilo iz latiničkog dalmatinskog i kajkavskog. Najstarija joj je potvrda u Pariškom glagoljskom kodeksu s kraja XIV. st. (izd. J. Vajs u *Starinama JAZU* 31), a iz XV. st. potječe tekst u glagoljskom rukopisu JAZU IV a 92 kao i u Korčulanskoj pjesmarici (izd. Vid Vuletić-Vukosović, 1880). Naš je tekst preuzet iz Akademijina rukopisa, i to s obzirom na kritičko izdanje Stj. Ivšića u *Gradi* XIV, 1939, str. 1-10. Isp. i Vj. Štefanić, *Narodne pjesme otoka Krka*, Zagreb 1944, 216-218.

Pjesma je u rimiranim osmeračkim distisima obradila temu o rođenju Isusovu po Lukinom Evanđelju. Ide među najstarije hrvatske pravilne silabične stihove.

Bog se rodi v Vitliomi
djavlju silu tagda slomi.
Gradu ime tako biše
kako božji prorok piše.
Tu pastiri blizu stahu
pri ovčicah i ne spahu.
Svitlost božja na njih pride
pred kov⁸⁵ noćna tma otide.
Pastiri se čudovahu,
glasom k Bogu vsi vapjahu.
Mnoštvo an'jel tu vijahu,
slavu božju ki pojahu.
Jedan an'jel do njih teče
i prišad im tako reče:
"Ja vam danas radost pravlju
i na put vas ja nastavlju.
Spasitelj se rodi danas
ki je prišal z neba za nas.

⁸⁵ *kov* - kom

Ne kasnite dulgo stati,
oćete ga blizu najti.
Povit leži v Vitliomi,
u jasalceh, v tujem domi."
Kad pastiri to slišaše
Duhom svetim se važgaše
ter se na vkup zgovoriše
jednim glasom vsi rekoše:
"Potacimo⁸⁶ k Vitliomu,
potacimo k božju domu;
pogledajmo božja grada,
pozdravimo Boga mlada!"
Oni tamo skoro tekše
i najdoše čudo vekše:
Diva sina povijaše
ki vsim svitom obladaše.
Travicu mu prostiraše,
Bog v jasalceh počivaše.
Mladenac je slaji meda
ki na pravih slatko gleda.
Volak zimu odgonjaše,
oslak mu se poklanjaše.
Skoti Boga znahu tada,
a grišnik ga ne zna sada.
Pastiri se povratiše,
glasom Boga pohvališe.
Slavu božju ku vidiše
i družim ju navistiše.
O Isuse, božji sinu,
slava budi tebi vinu!
Sinu božji, budi hvaljen
va vse viki vikom. Amen.

⁸⁶ *potacimo* - potecimo

VA SE VRIME GODIŠĆA

(Božićna pjesma)

Ova prastara božićna pjesma stvarno je parafraza latinske pjesme *In hoc anni circulo*, ali je ona kod Hrvata bila u raznovrsnim varijantama proširena u svim pokrajinskim književnostima, čak se pjeva i danas. Najstarije potvrde ove pjesme potječu iz XV. stoljeća: u Petrisovu zborniku, pisanom glagoljicom 1468. u užoj Hrvatskoj, u Ljubljanskom glagoljskom brevijaru 161, koji je vjerojatno pisan u Bermu u Istri, i u jednom latiničkom rukopisu iz Korčule (sada u Beču). Mlađih rukopisa i izdanja ima bezbroj. Već zbog tako velike popularnosti zaslužila je ova pučko-crkvena pjesma da uđe u ovu zbirku. Metar je u njoj identičan s latinskim: strofe od po 4 sedmerca od kojih prva tri paze na asonancu na kraju stiha, a četvrti je shvaćen kao pripjev. - Naš je tekst uzet iz Beramskog brevijara u kojem prevladavaju ekavizmi, ali pisar na više mjesta odaje da je stariji govor pjesme bio ikavski. Tekst iz Petrisova zbornika publicirao je V. Premuda u časopisu *Sv. Cecilija*, XII, Zagreb 1918; iz korčulanskog rukopisa publicirao je F. Menčik u *Archiv f. sl. Philologie*, V, 1884. Među najstarije potvrde ide i tekst u Osorsko-hrvatskoj pjesmarici iz oko 1530. Mlađe varijante v. u Strohalovoj Zbirci 9.

Rič je draga stvorena⁸⁷ od svete devi Marije

Va se vrime godišća
mir se svitu navišća
skoze rojen'je ditića
od svete devi Marije.

Od pričiste device
ter nebeske kraljice
vzide zvezda danica
ot svete devi Marije.

Deva sina porodi,
djavlju silu vsu slomi,
a krstjane oslobodi,
sveta deva Marija.

⁸⁷ Ovo je citat iz Ivanova Evanđelja (latinski: *Verbum caro factum est*) u kojem je naš prevodilac riječ *caro* (= tijelo) shvatio kao *cara* i preveo *draga*.

O pol noći se Bog rodi
nebo i zemlju prosveti,
kako o pol dne svetlo be
ot svete devi Marije.

U jasli ga kladiše,
mati mu se klanjaše,
ter ga slatko ljubljaše
sveta deva Marija.

An'jeli mu služahu,
novu pesan pojahu,
milost njega slavljahu
i svetu devu Mariju.

O an'jeli tacite,⁸⁸
Sina božja slavite
ter pastirem recite
ot svete devi Marije.

An'jel pride nebeski,
ter pastirom navesti
prevelike radosti
ot svete devi Marije.

O pastiri, tacite,
stada vaša pustite,
Sina božja išćite
sa svetu devu Mariju.

Kada pastiri idoše,
Sina božja najdoše
ter mu slavu izdaše⁸⁹
i svetoj devi Mariji.

Kada k njemu pridoše,
veliko⁹⁰ se čudiše
tere tako rekoše,
sveta devo Marije.

⁸⁸ *tacite* - tecite, žurite

⁸⁹ *slavu izdaše* - čast iskazaše

⁹⁰ *veliko* - veoma

Čudo velo človeka,
kralja videsmo velika,
v grdu plenu povita
ot svete devi Marije.

U jasliah on ležaše,
svite na njem ne beše,
zač ubožastvo ljubljaše
za svetu devu Mariju.

Po rojen'ji osmi dan
Sin božji bē obrezan,
i krv proli on'je dan,⁹¹
sveta devo Marije.

Stari zakon tvrjaše,⁹²
a novi načinjaše,
Sveto pismo plnjaše⁹³
sa svetu devu Mariju.

Od istoka tri kralji
mnogo dan su jizdili,
da bi Isusa vidili
sa svetu devu Mariju.

Zvezda voj njih bivaše,
zrakom put njim kazaše,
kade Sin božji počivaše
sa svetu devu Mariju.

Kada k njemu pridoše,
zlato i tamjan podaše,
a muro darovaše,
sveta devo Marije.

An'jel obnoć prileti
tere kraljem navisti
ka Irudu ne pojti,⁹⁴
sveta devo Marije.

⁹¹ *on'je dan* - onaj dan

⁹² Stari zavjet potvrđivaše.

⁹³ *plnjaše* - ispunjavaše

⁹⁴ da ne pođu k Irudu (Herodu)

Kada domov pojdoše,
jednim glasom vzapiše,
klicajući vzglasiše,
sveta devo Marije.

Tebe, Bože, hvalimo,
sveto Trojstvo slavimo
sada i va veki vekom, amen.

NARODIL SE JE KRALJ NEBESKI

Za ovu originalnu božićnu popijevku, vrlo popularnu naročito u gornjoj Hrvatskoj, misli se da je nastala još u XIII. stoljeću. To se zaključuje po izrazu "mladi kralj", koji se za vladanja Arpadovića upotrebljavao za kraljeva zamjenika u Hrvatskoj, kao i po tome što se u pripjevu Božić naziva "mladim letom" - dakle u vrijeme nastanka pjesme početak nove godine računao se u Hrvatskoj od Božića, što nije bilo poslije XIII. stoljeća (Šišić). Ipak se pjesma, i to u različitim varijantama, sačuvala samo u mlađim pjesmaricama, od kojih je najstarija Prekomurska iz 1593, zatim Pavlinska iz 1644. a donosi je i štampani zagrebački priručnik *Cithara octochorda* u sva tri izdanja: 1701, 1723. i 1757. Mi smo tekst uzeli iz prvog izdanja *Cithare* koji je u kajkavskoj verziji kao i u Međumurskoj pjesmarici. Metar pjesme je nešto slobodniji, variraju deveterci, deseterci i jedanaesterci.

Narodil se je kralj nebeski
od Marije, čiste device.

Ej na mladom letu veselamo se,
mladoga kralja mi molemo.

Po njem je položen sveti Štefan,
prvi mučenik Gospona Boga.

Sveti Ivanuš preljubljeni,
među apostolmi preobrani.

Drobnu dečicu pomoriše
za ime Božje kako ovčice.

Silvester papa k njim se pridruži,
koga na nebeseh okoruniše.

Tomaš biskup ino mučenik,
Tomaševo ime ta je blaženo.

Obrezavanje kaj se govori,
na zveličenje imenuje se.

Trije kraljevi časti nose,
temjan, zlato, plemenitu mast.

O mi vsi Božji kršćeniki,
mladomu kralju dare nesemo.

Hvaljeno budi sveto Trojstvo,
hvalu mi zdajmo Gosponu Bogu.

Daj nam Bog zdravje ino veselje,
na tom mladom letu vsega obilja.

PRIGOVARANJE BLAŽENE DIVE MARIJE I KRIŽA ISUSOVA

Ova dijaloška pjesma - po sadržini kontrast - obrađuje motiv koji je sastavni dio različitih naših pasionskih tekstova (kao i još neki šibenski dramski ulomci što ih je publicirao Fancev u Nastavnom vjesniku 33 g. 1925). S obzirom na to da ova pjesma dolazi u nekim zbirkama koje čuvaju našu najstariju pučko-crkvenu poeziju (kao što je: *Trogirska pjesmarica*, *Lucićev Vrtal*, *Pjesmarica Miše Vrančića*, *Budljanska pjesmarica*, *Divkovićev Krstjanski nauk* itd.) misli se da je prethodila našim prikazanjima i da je možda nastala u XV. stoljeću. Sličan je kontrast postojao i u talijanskoj književnosti, a bio je i sastavni dio *Passione di Revello*. Mi tekst prenosimo iz *Trogirske pjesmarice* s kraja XVI. st. koja je prepisana iz *Armanovljeve* zbirke štampane negdje između 1533-1551, i to po izdanju A. Zaninovića (*Hrvatska prosvjeta* 24, g. 1937). Glagoljski prijepisi su mlađi i potječu iz *Divkovića* (isp. *Strohal*, *Zbirka* 23).

Križu tvrdi i nemili,
mene mnogo ti rascvili
da si prijal sinka moga
Isukrsta svemogoga
ki no j' svaka oni stvoril
i za narod krv je prolil.
Ča učini, Križu britki,
da na tebi sin moj slatki
grubo visi vas izranjen
ljutim tarnom i okrunjen?
Križu, meni sinka vrati,
ja te molim tužna mati,
zač je on mâ vela radost
tere moga srca slatkost.
Križu, gledaj vela čuda
ka se sada čine svuda:
zemlja drhće svakolika,
žalost ljudem bi velika,
svitlost sunca jest pomrkla
i kamen'ja jesu pukla.

Ta čudesa navišćuju
tere svitu očituju
da no j' isti on sin Boga,
prijal na se ti si koga.⁹⁵

Križ odgovara divi Mariji

Moj odgovor, slavna Divo,
htij slišati sad pomnjivo
da za narod človičaski
na meni stoji Isus slatki,
koga neću t' ja vratiti,
to mi ne htij govoriti,
zač bo na meni umriti će,
svit od smrti skupiti će.⁹⁶
Bog svemogi zakon stavi,
ča jest tokoj po naravi,
smrt svakoga da uzima
i nitkomur prostit nima.
Smrti vas svit [Bog]⁹⁷ podloži
i bogati i ubozi,⁹⁸
prostit sinu ne hti svomu,
okusit je to svakomu.
Smrt je dabru mnogi pokoj
i nevolji konac tokoj.⁹⁹
Zato, Divo, već ne pravi,¹⁰⁰
triba j' na me da se stavi.
Majko božja, ustrpi se,
slavna Divo, i pomni se:
mater Evu i Adama,
inih otac i Abrama
tmine limba sloboditi,
vrime jim je u raj priti.
Odriš' uzli zmaja ljuta,
ne čin' da žre veće svita
ter ti svit će vazda služit
i dostojno tebe hvalit.
Raj se hoće veseliti

⁹⁵ Značenje: svi navedeni neobični znaci dokazuju da je onaj koga si ti, Križu, primio na sebe identičan sa Sinom božjim.

⁹⁶ *skupiti će* - iskupit će

⁹⁷ Bog smo dodali po smislu.

⁹⁸ i bogate i uboge

⁹⁹ Značenje: smrt je konac mnogom dobru, ali isto tako i nevoljama.

¹⁰⁰ više ne govori

ter ti dvorno zahvaliti
da su oci slobodjeni
i u raj da su dovedeni.

Odgovara diva Marija Križu

Križu, riči tvoje slišu,
dali gorko ja ti zdišu,
jere viju sinka moga,
ja no divom rodih koga,
da on visi s razbojnici
u trnovi ljuti vinci.

Odgovara Križ divi Mariji

Bog se u meni ponižil je,
po mni radost nebu dal je,
a hudobi mnogu žalost,
zač mu skrati njega jakost.
Skala ja sam po koj gori
nebeskoga gre se dvori.
Smrt sam božja posvećena
i od njega narejena.
Od dobitja kora ja sam
i pošten'ja dostojan sam.
Imaš dakle ustrpi se
tere, Divo, veseli se¹⁰¹
po mni da je mili sin tvoj
oslobodil dragi puk svoj.
Zato svit me ima ljubiti
i pošten'je meni činit¹⁰²
cić ljubavi slavnog Boga
ja no prijah na se koga.

Križ odgovara divi Mariji¹⁰³

Mir meu nami jur imamo,
već se ob tom ne pričajmo.

¹⁰¹ *ustrpi se* i *veseli se* vjerojatno su infinitivi, a ne imperativi

¹⁰² *pošten'je činit* - častiti

¹⁰³ Ova je didaskalija vjerojatno suvišna, jer slijedeće stihove imao bi da govori kor vjernika.

Stav'mo svaka u ruke Boga,
stvoritelja svemogoga.
Mi se smrti ne strašimo,
sveta Križa mi ljubimo,
Bogu služ'mo humiljeno
njega ljubeć mi svršeno.
Budi vazda on pohvaljen
ki no žive u vik. Amen.

PĚSAN OT MUKI HRSTOVI

Ova osmeračka pjesma u rimiranim dvostisima preuzeta je iz najstarije zbirčice hrvatskih pjesama, tj. iz glagoljskog Pariškog kodeksa Slave 11 koji se datira pod kraj XIV. st., a možda baš 1380. Njena pasionska tema obrađena je narativno, no u sebi sadrži motive muke - pa čak i oveći broj stihova - koji su zatim preuzeti u cikluse naših pasionskih pjesama (počevši od Korčulanske pjesmarice iz XV. st.) i zatim u dijaloške i dramatizirane Plačeve Marijine i Muke Isuhrstove iz XV. i XVI. stoljeća. Pjesma podsjeća na talijanske laude ali se o prijevodu ne može govoriti. Kao zametak dijaloške pjesme ona se i kod nas može povezati s pobožnim pjesničkim manifestacijama flagelantskih bratovština koje su kod nas, naročito u primorskom pojasu, dobro potvrđene u XIV. i XV. stoljeću. Formalna i stilska šablona pjesme ostala je tipična za našu duhovnu, naročito pasionsku poeziju, kroz više stoljeća. Kako je u Pariški kodeks prepisana iz starijeg predloška, ima više iskvarenih stihova i rima; npr. mijenjanjem riječi *smrt* u *semrt* dobio se deveterac, čuvajući konzervativno pisanje *trěbě* pokvarila se rima sa *pribi* itd.

Nu mislimo ob tom danas
gdo na križi umrě za nas.

Misli čavle, misli rane,
krv isteče na vse strane.

Kralj nebeski, Isus dobri,
nas ot smrti smrtju dobi.

Bolězan je ljuta, brate,
ku je Isus prijal za te.

Sin jedini Boga oca
bě napojen žlči, octa.

Lice veće slnca světlo
ot grěšnih je opljuvano.

Mati mu Marija diva
za njim vele bolězniva.

Bjan pri stlpě moćno svezan
ki je nebo, zemlju stežal.

Gledaj ruke, gledaj noge,
gledaj těla rane mnoge.

Člověk běše grěhom gubav,
očisti ga božja ljubav.

Gledaj rebra probodena,
gledaj kralja okrunjena.

Nas ot grěhov krvju omi,
kih djaval grehom ubi.

Z drēva¹ prvo pogibosmo,
a križem se vsi spasosmo.

Umrē život na sem drēvē
mi da bismo živi bili.

Djavla križem pobijaše,
a smrt smrtju premagaše.

Tako ti nas Isus spase,
naše muke prija na se.

Ne bēhomo Bogu trēbě
ni mu slavi s nami pribi;²

ni je s nami Bog uzvišen,
ni je prez nas Bog ponižen.

To mu ne bē po nevolji
da bi umrl na sem polji.

Za dobrotu hotē tako
da ga ti poljubiš slatko.

Poljubimo, zahvalimo,
požalujmo, uzdahrimo

srcem, rēčju, okom, stvorom
ovdē i pred božjim dvorom.

Gdo bi mogal ne plakati
gdē ga plače draga mati.

Blizu križu ona staše
tere grozno uzdihaše:

Tebē tužu,³ dragi sinu,
ja bes tebe gorko stinu.

Rači, sinu, pogledati
gdē te plače tvoja mati.

Moje drago porojen'je,
moje dobro i počten'je,

Bog si krēpki, člověk pravi,
nēmaš konca svojej slavē.

Bog otac je hotēl djati
da ja budu tvoja mati.⁴

On te rodi sebē ravna
da ja budu tobu slavna.

Ot oca je tvoje božastvo,
a od mene človēčastvo.

Za tēm plaču ča je moje,
vsemi oblada božastvo tvoje.

Tvoja ljubav, sinu dragi,
beskonačna, Bože blagi,

ne more se veće reći
za človēka semrt podleći.

Semrt si prijal bez krivine,
za žalost⁵ mi srce stine.

Dēvoju⁶ tebe sina rodih
i 9 mēseci te nosih.

¹ *Z drēva* - misli se na drvo u zemaljskom raju s kojega su plod jeli Eva i Adam.

² Nismo bili Bogu od potrebe niti mu je s nama porasla slava.

³ *tebē tužu* - tebi tužim

⁴ Zbog rime s riječju *mati* pisar je originalno *dēti* (umj. *dējati* = učiniti) vjerojatno izgovarao *djati* ili *dijati*.

⁵ *za žalost* - od žalosti

⁶ *dēvoju* - djevicom, kao djevica

An'jel mene pozdravljaše
gda mi tebe zvěšćevaše:⁷

Gdě se more povědati
veće bolězniva mati!

Sina božja hoć roditi
i blažena ti hoć biti.

Da ovo mi je večši tuga
da ti nėsam v smrti druga.

Reče: Zdrava, plna si milosti!
a ninja sam plna žalosti.

Moreši me, sinu, utěšiti,
rci mi s tobu umrěti.

⁷ *zvěšćevaše* - naviještaše

ISUSOVA MUČILA

(Pjesma o simbolima muke Isusove)

Ovo je dijaloška pjesma iz tzv. pasionske tematike u kojoj anđeo naviješta Isusu muku i pokazuje mu mučila kojima će ga mučiti. Mi je preuzimamo iz Osorsko-hvarske pjesmarice (u *Arhivu* JAZU I a 62), pisane latinicom oko 1530. godine, gdje se predstavlja sedam simbola muke. Pjesma se recitirala ili pjevala u Osoru na Cresu u okviru pučke pobožnosti u noći između Velikog četvrtka i Velikog petka. U kasnijim obradbama ove teme (kao u Vrančićevoj pjesmarici iz druge pol. XVI. st. i u Budljanskoj pjesmarici iz 1640) broj mučila raste, tako da ih u sceni anđela sa simbolima u hvarskom skazanju *Slimjenja s križa tila Isusova* iz XVII. st. ima već 17. Kasnije obrade su opširnije i bujnije - barokne. Naš je tekst vjerojatno prethodio dramatizaciji ove teme koja ima analogiju u simbolima teoloških kreposti koje razgovaraju s Isusom u sceni molitve u Getsemanskom vrtu u skazanjima Muke (u Tkonskom zborniku i u *Muci Spasitelja našega* iz 1556). Stepennost originalnosti pjesme nije utvrđen, ali je prilagođena našem kraju. Njen osmerački dvostih svjedoči za starije pučko podrijetlo, jer u istoj je pjesmarici i jedna dvanaesteračka obradba istog predmeta koja je vjerojatno mlađeg i umjetničkog postanja.

Jezik teksta u Osorsko-hvarskoj pjesmarici pokazuje neke sigurne cakavizme (npr. *pokripi sce, strasi sce*), ali oni se zbog nesigurne grafije ne dadu uvijek utvrditi; stoga smo ih u našoj transkripciji zanemarili.

*Gabriel anielus ad Cristum*¹

Ja sam an'jel s neba prišal,
navistiti tebi došal.
Sliši, ja sam božji posal
k tebi, Isuse, sada došal
kako Bogu stvoritelju,
svega svita skupitelju
i svih Osoran nočas tukoj.
Budi kripak ni se ti boj.
Evo t' daju sad na znan'je
da ja pojdoch v božje stan'je.
Rajsko sa mnom sve stvoren'je
prikazasmo ter moljen'je,
umiljenu i tu tihost,

¹ Anđeo Gabrijel govori Kristu.

moleć oca tvoga milost
da molitvu tvu usliši,
sin Višnjega jerboj ti si
dobrovoljno tad moljen'je
uslišano i umiljen'je
i molitva svaka tvoja,
na križ da greš volja je božja.
An'jel još znaj da će t' priti,
žalost tvoju utišiti
i tebi će poka'zati
ka ć' trpiti² skazovati.

*Incipiunt misteria*³

Gledaj k o n o p ov, Isuse,
ovo t' bude ono uže
kim te oće zavezati,
narod zali potezati.
Zato sada pokripi se,
muku podnest ne straši se.
Evo j' k l o n d a od kamena
tebi, Isuse, pripravljena,
pri koj oćeš svezan biti
i od tuge ti zamriti.
Pri njoj te će još fruštati,
vele gorko nakazati
ruke i noge i sve tilo
kako da bi mrtvo bilo.
Evo b i č i gorki tuko
ki izrane vas život tvoj
tuko gorko i preljuto
krv ti proliv tere kruto
zli Židove, htij slišati,
muku tvoju sad misliti.
Evo jošće ona k r u n a
britka trnja ka je puna,
kom te hote okruniti,
svu glavicu t' izraniti.
Svit možjane 'ka proteče
za sve glave⁴ i krv steče.
Gledaj jošće k r i ž ovi gorki,

² *ka ć' trpiti* - što ćeš trpiti

³ Počinju misteriji (simboli muke).

⁴ *za sve glave* - iz sve glave

mnogo gorak tere britki
na kom hoćeš propet biti
meju lupeži i visiti,
ajmeh gorku smrt prijati
za grišnici i proklati.
Boga oca hti moliti
da bi hotil njim prostiti,
svim Osoranom i tukoje
za milosrdje velo tvoje.
Ovo s p u g a jošće kruta,
žuči i octa puna ljuta,
kom te hote napojiti
ajmeh gorko ter raniti,
iz ke nećeš moći piti
ni od tuge okusiti.
K o p j e oštro evo tukoj,
gledaj muku, kripko ter stoj.
Njim te t' prsi znaj probosti
v kih je vrutak od milosti,
iz njih hoće i provriti,
puk osorski napojiti.
Jiskrnjemu kino proste
i mir sveti jimit hote;
ter satanu ki dobuđu⁵
vik v blaženstvi živit budu,
gospodina svi slideći
Boga ki je svemogući.

Amen.

⁵ *dobudu* - predobiju, pobijede

VERSI BOŽJA TILA

Pod ovim naslovom dolazi u više starih zbirki pet pjesama na temu: klanjanje mrtvom tijelu Isusovu (na Veliki petak). Druga i treća potvrđene su na Korčuli od XV. do XX. st. Svih pet pjesama nalazimo u *Trogirskoj pjesmarici* s kraja XVI. st., ali se ondje kaže da su prepisane iz jednog (danas nepoznatog) mletačkog izdanja što ga je bio priredio Zadravin don Dominik Armanov oko g. 1533-1551. No Armanov je u stvari starije pjesme samo tropirao, tako da je dvostisima dodavao i treći stih. Njegovu redakciju preuzeo je u svoj mali *Nauk krstjanski* (1616) Matij Divković, a od njega mlađi prepisivači, pa i glagoljski. Mi donosimo samo prve tri pjesme, i to prvu po glagoljskom zborniku Š. Klimantovića (1502-1505), drugu po *Korčulanskoj pjesmarici* (XV. st.), a treću po *Trogirskoj pjesmarici* (izd. A. Zaninović u *Hrvatskoj prosvjeti* 24, g. 1937).

Molitva prva

Zdravo, sveto božje tilo,
ko s' na križi za nas bilo!
O presveto božje tilo,
mi te slatko vsi molimo.
Zdravo, telo božje blago,
ko s' na križi bilo nago!
O Isuse, Bože mili,
ti se na nas grišnih smili!
Zdrav, Isuse, Bože blagi,
a krstjanom vele dragi,
cić nas z neba pride doli
i krv svoju za nas proli.
Zdrav, Isuse, Bože dragi,
z Bogom ocem vazda slavni!
O preslavno božje trojstvo
i jedino vse božastvo,
ti pomiluj, ti nam prosti,
ki si jedan, a u trojstvi,
tebi slava i počten'je
grihom našim daj prošćen'je.

Molitva druga

Zdravo, tilo božje sveto,
ko na križu bi propeto!
Zdravo, tilo božja sina
Isukrsta gospodina!
Zdravo, sveto slavno trojstvo,
zdravo, vičnje sve božanstvo!
Zdrav, Isuse, Bože pravi,
ki si sucem [v] jednoj slavi!
Ti si hotil s neba priti,
ter od dive rojen biti.
Ti si za nas htio umri
i krv svetu svu proliti.
Ti si trpio muku za nas,
ti se smili sada na nas!
Puče božji, sad se moli
ponizivši glave doli,
da primete svi prošćen'je
buduć njega vi stvoren'je.
Ti si blažen vika viku,
ti nam podaj rajsku diku! Amen.

Molitva treća

Zdrav, Isuse, sinu Boga,
u tebi je kripost mnoga,
ne ostavi puka tvoga;
za kih hoti doli priti,
priblaženu krv proliti
i nas k tebi pridružiti.
S učenici večeraše,
smrt jim svoju navišćaše
ter pitamo njih učaše.
V vrtlu oca kad moljaše,
pot te krvavi pobijaše,
željna k njemu uzdihaše.
Juda k tebi pride onda,
pozdraviv te celov poda,
za pineze ki te proda.
Viće na te⁶ učiniše,
ter se tako zgovoriše,
napokom te umoriše.

⁶ *na te* - protiv tebe

K Pilatu te privedoše,
da te propne svi rekoše,
pravdu vapjem primogoše.
Kad pri stupu svezan staše,
nikomure ne pričaše
ni se zlobom obitaše.⁷
Na kolina tad padahu
i tobom se svi rugahu,
tvoju kripost jer ne znahu.
Kad te k križu prigvozdiše,
v krvi svetoj vas ploviše,
tužna majka onda biše;
kaj se srce raspadaše,
od tuge se skončavaše
i v žalosti umiraše.
Kad na križu grubo staše,
svih spasen'je ti željaše,
zato piti tad prošaše.
"Sve je svršeno" kad izusti,
duh blaženi tada pusti
ter se ocu priporuči.
Molimo te, pomiluj nas,
ter potrebnih pomozi nas,
jer gospodin samo ti s' naš.
Tebi slava, tebi dika,
tebi hvala privelika
ka ne mine vike vika. Amen.

⁷ niti se prijeto osvetom

TRI MARIJE HOJAHU

Ovo je jedna od četiri uskrsne pjesme koje se i stvarno po motivima nadovezuju na dramu *Uskrsnuće Isusovo* u glagoljskom Tkonskom zborniku (prva četvrt XVI st.). Tako se npr. uz crkvenu dramu fra Ivana Zadrana o *Navještenju Marijinu* (Venecija 1647) nadovezuje nekoliko idejno vezanih pjesama; i pisar Šimun Vitasović u svojoj pjesmarici iz 1685. prikazanje o rođenju Isusovu nadopunjuje s nekoliko pjesama božićne inspiracije. Naše su se pjesme vjerojatno pjevale u crkvi uz obred ili obrednu igru uskrsnuća Isusova na Veliku subotu navečer pa stoga sve one variraju pričanje uskrsnih evanđelja (Marko 16, 1-7, Ivan 20, 11-18 i 21, 1-14). Naša pjesma o tri Marije na grobu Isusovu dodiruje i prikazivanje Isusovo Mariji Magdaleni i Petru, ali je neobično to da se pjesnik obraća i sv. Petru, sv. Pavlu i sv. Jurju, a na kraju je čak dodao molitvu za "našega gospodina kneza Brnardina". Bez sumnje se tu misli na Bernardina Frankopana (vladao 1481-1529) koji je imao posjede od Novoga u Vinodolu do Ozlja, a najviše je boravio u Modrušu. Stoga se zaključuje da je ne samo ova pjesma nego i čitav Tkonski zbornik pisan negdje u kneževini Bernardinovoj koji je - kako je poznato - bio mecena hrvatskoglagoljske knjige. Za to govori i jezik pjesme. Pjesma je bez sumnje domaća kompilacija evanđeoskog motiva. Stih joj je neustaljen: osmerac, sedmerac i šesterac, a ni rime nisu dosljedno provedene. Zanimljivost je njena kulturno-historijska: religiozni i feudalni momenat su udruženi. - Pjesmu je izdao R. Strohal (*Zbirka* 17) i F. Fancev (*Građa* XIV, 281).

Tri Marije¹ hojahu,
dragu pomast nošahu
tako hodeć plakahu,
Isusa žalovahu.

An'jel ki grob otvori
trim Marijam govori:
"Ne plačte se, Marije,
Isus nam vsim kraljuje.

Učenikom rcite
i Petru navestite
da on ki trpe, a ne kriv,
Isus, ta je opet živ.

Neće vnogi čas biti²
da v Galileju će priti.
Ki ga budu oteli³
tu ga mogu viditi."

Mandalena pozri v grob,
vidi da v njem nî nje Bog,
ide narikujući,
meštra svoga išćući.

Ondi v svojoj on slavi
Magdaleni se javi
i poča ju tišiti
i va veri kripiti:

¹ Tri Marije: Marija Magdalena, Marija Jakovljeva i Salome pođoše na Isusov grob da bi njegovo tijelo namazale dragocjenom mašču.

² Neće proći mnogo vremena.

³ *budu oteli* - budu htjeli

"Ne plač, Mande Marije,
jur tvoj meštar kraljuje.
Ovo sam Isus, meštar tvoj,
ovo je pridni život moj."

Apustole Pavle,
stegni sile djavlje
ke je Isus stegnul
kada je z mrtvih vskrsnul.

Po tom Petru se javi,
na milost ga postavi.
Sveti nam Petre pomози,
jer su grisi v nas мноzi.

Sveti Juraj mučenik,
vitez božji i oružnik,
grihom našim podaj lik
da s tabu budemo uvik.

Moli devu gospoju
sa vsu bratiju⁴ svoju
da nas, kot vas Bog veli
vsih skupa obeseli.

Tvoje uskrišen'je,
Bože, obranjen'je
našega gospodina
bud kneza Brnardina.

Petre, Pavle sveti,
ne dajte nas vzeti
pod djavlje siljen'je⁵
za Hrstovo skrišen'je.

Bože silne vlasti,
daj mu biti v časti
dokle god duša vrti
telom i po samrti.
Kirije leizom, aleluja!

⁴ Sa svojom braćom, tj. apostolima.

⁵ *djavlje siljen'je* - đavolju silu

ŠEKVENCIJA ZA MRTVE

Latinski original nepoznatog autora ove potresne srednjovjekovne pjesme o Sudnjem danu (*Dies irae*) bio je poznat već u 12. st. Ušla je kao sekvencija u mise za pokojne. Neki glagoljski misali 14. i 15. st. imaju njezin prijevod u prozi, dok njenu versificiranu parafrazu u rimovanim osmercima na narodnom jeziku nalazimo prvi put g. 1440. u Berlinском misalu, zatim u Picićevoj Rapskoj pjesmarici iz g. 1471; u Novakov misal upisana je 1486, u Klimantovićev glag. zbornik g. 1512. itd. Sadržajno najpotpuniji prepjev nalazi se u Lekcionaru Bernardina Splićanina, štampanom latinicom g. 1495. Ona se kasnije proširila u sve hrvatske krajeve u sva tri dijalekta. Donosimo njen prvi zapisani tekst iz Berlin-skog misala f. 126cd-127a.

Sudac hoće gněvan priti,
vas svit ognjem popaliti,
ne moći se před njim skriti.

Milostivi Gospodine,
od straha mi duša stine,
pomiluj ju da ne zgine.

Kolik trepet tada bude,
kad se sveto pismo zbude,
a mrtvi se vsi probude.

Čto ću grešnik tada reći,
ku li milost tada steći,
gdi hote dobri jedva uteći.

Trublja božja mrtvih budi:
"Vskrsnite mrtvi ljudi,
pojte k Bogu da vas sudi!"

Mnogoslavni Bože blagi,
pomiluj me, spase dragi,
ne zgubi me zalimi vrugi.

Semrt hoće tada zada stati,¹
kada budu mrtvi vstati,
račun Bogu va vsem vzdati.

S nebes pride mene radi,
grěšnu dušu ti osladi,
ot pogibeli me ti ogradi.

Knjige se hote otvoriti,
v kih hoće světlo biti,²
kako hoće Bog suditi.

Smrt si, muku prijal za me,
ne srđi se jure na me,
izbavi me djavlje mame.

Plaču grozno i uzdišu,
pokajan'jem grěhi tišu
milostiv si kako slišu.

¹ *stati* - izostati

² *světlo biti* - jasno biti

Ognjem večnim grēhi kažeš,³
prosti prvo ner je skažeš,
da me prava tada najdeš.

Mariju si ti otrēšil,⁴
razbojnika ne ulišil,⁵
nadu si moju ti ukreπil.

Molbe moje nedostojne,
ti je primi sebi voljne,
prosti muke nepokojne.⁶

S janjci me ti umēsti,⁷
kozlići⁸ su vsi nečisti,
iz ognja im ni izlisti.⁹

Gdē¹⁰ prokljati¹¹ v muke pojdu,
da z dobrimni straha projdu,
do radosti s tobov dojdu.

Vele plača, vele straha,
gdē se grēšnik vstane s praha
da po dēlih svojih prime,

prosti mi za tvoje ime,
Isuhrste, Bože blagi,
daj im pokoj, Bože dragi. Amen.

³ *kažeš* - kažnjavaš (od glagola *kazati*)

⁴ Mariju (Magdalenu) ti si odriješio (oslobodio od grijeha).

⁵ razbojnika nisi odbio

⁶ *muke nepokojne* - nemile muke

⁷ s janjcima (tj. s pravednim ljudima na Sudnjem danu) smjesti me; u predlošku je vjerojatno stajalo „s jaganjci“, a *umēsti* se - sudeći po rimama - čitalo *umisti*.

⁸ kozlići, nasuprot jaganjcima, simboliziraju grešnike za koje na Dan suda neće biti praštanja.

⁹ nema izlaza

¹⁰ *gdē* znači isto što i *gda*, tj. kada

¹¹ *prokljati* - prokleti

PISAN NA SPOMENUTJE SMRTI

Ova je pjesma zapisana u glagoljskom zborniku iz druge pol. 15. st. (*Arhiv JAZU*, IVa 92, f. 133; izd. R. Strohal, *Zbirka starih hrvatskih crkvenih pjesama* 53), ali nekoliko stihova iz nje citira već knez Novak g. 1368. u kolofonu svoga Misala. Prema tome ova je pjesma živjela kod nas već u sredini 14. st. te predstavlja najstarije poznate pokušaje hrvatske poezije. Posve analogan je tekst te pjesme i u Picićevoj Rapskoj pjesmarici iz 1471. (pisanoj latini-com, isp. *Građa* 24) uz manje je razlike u Klimantovićevu zborniku (*Ritualu*) iz 1512, a još su veće razlike u Oxfordskom zborniku iz 1486 (izd. M. Tadin u *Oxford Slavonic papers* V, 138) i u kasnom Akademijinu rukopisu IVa 75 iz 18. stoljeća. Motiv prolaznosti svijeta, neizbježnosti umiranja i o posljednjem sudu bio je naročito aktuelan u 13. st. kad su u Evropi očekivali svršetak svijeta. Osnovno raspoloženje i stih - osmerac 4+4 - jednaki su kao u *Dies irae* Tome da Celano.

Plači srcem i s očima
pomisleći gdi si ninja,
pati skoro kamo ideš,
kamo ideš, gdi li prideš
ili gdo te tamo prime
v ono vrime ko ne mine.
Vazda misli ono bitje,
gdi je žiti, ne umriti.
Semu svitu ča se trudiš,
jednim časom vse izgubiš,
jer je slava sega svita
potrpin'je kako cvita.
Ča već živeš to si bliže
zdi vse ojtj, tamo pojti.¹
Kratak put je kim tečemo,
o dušah se ne pečemo.²
Bludiš išće³ svita diku,
a tamo je biti viku.

¹ što više živiš sve si bliže (času kada treba) ovdje sve ostaviti (i) tamo poći. Ali - sudeći po rima-
ma - ipak je tekst ovdje iskvaren.

² za duše se ne brinemo

³ *išće* - tražeći

Čemu krasiš tvoje tilo,
a vidući⁴ da je gnjilo!
Ot zemlje je, v zemlju ide,
kako oči naši vide.
Ojme, tilo, gdo te ljubi
gdo te ljubi dušu gubi.
S vitri tilo mimo ide
kada smrtni čas te dojde.
Kada duša gre ot tela,
ne noseći takmo děla,
tada dari sa svit pozna
gdo ga ljubi gda ga zgubi,
Dokle ti je ovo žitje,
najdi tebi ono bitje,
gdi je žiti, ne umriti;
jer si danas, jutri minu,
a tamo je biti vinu.
Ot sega svita gda se ganeš,
strašan sud je gdi pristaneš.
Vse ostaviv tamo ideš,
gdi po delih tvojih primeš.
Nu mislimo o tom sada,
ča se najde od nas tada,
gdi se duša strahom smete,
a dela se skriti ne te.⁵
Sudac gnivan grihe vide,⁶
hote pravdov da vse ide
reki⁷ dobrim: Vi pridite,
život večni vi primite.
A prokletim: Otidite,
v oganj večni vi pojdite.
Velike tuge tere ljute,
kamo tada naši puti!
O ka tuga tu grišnikom,
Boga ojti, v muke pojti.
Ka li radost pravadnikom,
biti z Bogom viku vikom.
Daj Bog nam on žitak
gdi je dika onoga vika. Amen.

⁴ *vidući* - znajući

⁵ *ne te* - neće

⁶ *vide* - videći, znajući

⁷ *reki* - rekući

TUŽENJE DUŠE I TIJELA

Ova dvodijelna pjesma u osmeračkim distisima po sadržini i obliku jedva može da se uvrsti među dijaloške kontraste (prenja) između duše i tijela - dobro poznatog motiva srednjovjekovnih književnosti koji se obrađivao u različnim oblicima. Naš tekst je od spora duša-tijelo gotovo učinio refleksivno moralizatorsku pjesmu o zemaljskoj prolaznosti. Kompozicija joj nije ustaljena, pojedina se mjesta, pa i stihovi, više puta variraju tako da se snaga izraza razvodnila. Kao da je pisana po kazivanju. Po osnovnim mislima i po detaljima ova pjesma kao da prethodi prikazanju *Govorenje sv. Bernarda od duše osujene*.

Pjesma je preuzeta iz Osorsko-hvarske pjesmarice pisane latinicom oko g. 1533. Da je pjesma starijeg postanja, pokazuje njena evolucija, naime njena varijanta u pjesmarici Miše Vrančića iz sredine XVI. st. prilično se mnogo od nje razlikuje po koncepciji i jeziku, a veće razlike pokazuje i jedan fragment pjesme pisan glagoljicom također negdje u XVI. st. (JAZU IV a 80/33).

Kako se tuži duža svrhu tila

Sliši, brate, ča ću t' praviti
jer t' je tilo hrlo ostavit.
A toj ti će skoro biti
da t' će duša s tila iti.
Jer pri nere k sucu pojde
tilo grišno ovde ojde.
Zač kad grisi svoji uzri⁸
tad srdito na nje pozri⁹
ter se počne tužiti na nje
jer joj pojti v muke za nje.
Tad će tilu govoriti
ter se močno ma nj srditi.
Reć će tilu: Zač pregriši?
slasti rajske zač me uliši?
Svita slasti ti zbiraše,
a za me se ne pomnjaše.
Ajme, tilo, gdi t' je dika
ali žitak sega svita?

⁸ *grisi svoji uzri* - grijeha svoje ugleda

⁹ *na nje pozri* - na njih će pogledati

Sve t' je brzo to ostavi¹⁰
kad te doli smrt postavi.¹¹
Zato misli sad na tilo
ko to je još sada cilo
da će skoro mrtvo biti
ter u smradu sve izgnjiti.
Bit će ti oči zatvoreni,
a svi udi umoreni.
Ni ć' ušima veće slišit
niti svojih dražih tišit.
Kad iz tebe duša izide,
tad tva slava sva otide,
a tilo ostane gluho i slipo
ko to sada još je lipo.
Aj neharni tvrji driva,
prid očima buti svića.¹²
Misleć skoro da t' je umriti,
zato misli sad gdi ć' priti.
Ajmeh, brače, jeda koga
nitkor¹³ sliša sada toga
da bi se mogal smrti branit
ali s kim se još prominit?
Jeda brat brata iskupi
ali drug druga tim zastupi?
Smrt nima u tom milosti,
dražih razdilja u žalosti.
čemu poni ljubiš blago
ko je zalim ljudem drago?
Ajme grisi dušu slide,
a grišnici to ne vide.
Klad' se¹⁴ dake pokoriti,
diku svita pogrđiti.
Ne htij¹⁵ veće gojit tilo
ko će skoro biti gnjilo.
U grob hoće skoro poiti,
sva veselja družim ojti.
Zato svaki sada steći
htij pozriti grob smrdeći
v kom će tilo [tvoje] biti

¹⁰ *ostavi* mjesto ostaviti (zbog rime)

¹¹ baci dolje, obori

¹² Jamačno pogrešno tradiran dvostih; u Vrančića: *Oh človiče, tvrdi driva - svi smo na svit kako plima*. Izraz *buti* možda treba čitati *bu ti* (= bude ti) ili *budi* (kako je niže).

¹³ *nitkor* - itko

¹⁴ *klad' se* (od *klasti se*), odluči se, nakani; u Vrančića: htij se

¹⁵ *ne htij* - nemoj

ter u smradu sve izgnjiti.
Tot'¹⁶ će biti tvoje stan'je,
tot' će biti sve iman'je.
To polače uzidane,
to postelje pripisane.¹⁷
Tot' će biti tvoje dike
tot' su slasti tvoje britke
za ke plaću hoć' prijati
ter u vike v paklu stati.
Nut se smisli svak od sebe
tere pozri svak na sebe.
Sva oholstva doli vrzi,
jere Isus na nje mrzi.
Nut se svaki sada smisli
tere na smrt jur pomisli,
da će skoro svaki umriti
ter prid Boga na sud priti.
Prid Bogom ćeš govoriti
ter na tilo još mrziti;
tad ćeš tilu govoriti
ter se moćno na nj tužiti:
Ajmeh tilo, kamo t' blago
ko no t' biše vele drago,
ko no t' vazda ti sbiraše,
a za me se ne pomnjaše!
Ajmeh, gdi su sad pinezi
cić kih stojim sad u tuzi?
Ajmeh, tilo, gdi t' je zlato?
zač ne misliš priti na to?
Gdi postelje, gdi polače
za ke duša sada plače?
Ajmeh, gdi t' su sada stan'ja
ali tvoja sva iman'ja?
Ajmeh, tilo, gdi t' je lipost,
zač ne misli priti v žalost?
Ajmeh, gdi t' je sada dika,
gdi li žitak tvoga vika?
Svite lipe ti sbiraše,
a za dušu ne pomnjaše.
Oto,¹⁸ tilo, sad te ojde
sve veselje kad smrt dojde.
Lipost ti je pomanjkala,
sva veselja tva ostala.

¹⁶ *tot'* - to

¹⁷ *pripisane* - prekićene (*pisan* - šaren, kićen)

¹⁸ *oto* - eto

Oči su ti potamnili,
lipa lica oblidili.
Sva t' je lipost potamnila
ter se zemlji priminila.
Vas ti je život pogrdil¹⁹
ter se u zemlji raščinil.
Lici rumeni oblidili,
a oči potamnili.
Ušima si jur ogluhal,
a usta si sad primukal.
Sve ti je tilo rasčvnjeno
tere črvi ograjeno.²⁰
Sad si pustil diku svita,
zač se vratit nećeš vika;
ni te draži veće vide²¹
da ni s tobom već beside;
zač ćeš s črvi v družbi stati
tere s njimi pribivati.
Črvi će te rasčiniti
ter u zemlju obratiti.
Zemlja hoće k zemlji pojt,
sva veselja družim ojt. Amen.

Tužen'je zločestoga tila ko preminuje [s] sega svita

Jur ću v zemlji pribivati,
samo o sudu²² gori stati.
A to zač me smrt dostiže
ter mâ lipost sva odbiže.
Ajmeh, gdi je sad ma lipost,
ajme, gdi si moja mladost?
Ajmeh, gdi je sad ma dika,
ajmeh, gdi li žitak vika?
Ajmeh, gdi su moji družu
cić kih stojim sad u tuzi?
Ajmeh, gdi su moja stan'ja,
ajme, gdi li sva iman'ja?
Ajmeh, gdi je moje blago
ko no ljubljah vele drago?
Ajmeh, gdi je sad ma mladost

¹⁹ život pogrdil - tijelo poružnilo

²⁰ črvi ograjeno - crvima ograđeno, okruženo

²¹ niti će te dragi više vidjeti

²² o Sudnjem danu

u ku ufah i u jakost?
Ajmeħ, sve me to ostavi,
 zač to smrt me doli stavi.
Ajmeħ, družbo moja mila,
 ka si s manom vazda bila.
Ajmeħ, vijte moje tilo
 ko je skupa s vami bilo
slasti svita sbirajući,
 a smrti se ne bojeći.
Vijte, bratjo, moje tilo
 kot je jošće sada cilo.
Svi su cili jošće udi,
 sve mi duši malo prudi.
Oči mi su zatvoreni,
 a svi udi umoreni;
lipi lici²³ oblidili
 ter se k zemlji priminili.
Sad ušima već ne slišim
 ni tih mojih drazih vidim.
Ajmeħ, duša sad mi zide,
 zato sva mâ slava pojde.
A tilo osta gluho i slipo
 ko no biše vele lipo.
Eto sada pravih tebi
 ča će biti skoro i mani.
Zato ne bud tvrji driva
 ter ti budi evo svića.²⁴
Misli skoro da ć' umriti,
 zato misli gdi ćeš priti.
Jer smrt nima v tom milosti,
 drazih razdilja u žalosti.
Svak ot tebe tad odstuje
 razmi grisi ki pristupe,
ki te s tobom tada pojti,²⁵
 prid kim no se neć' moć skriti,
prid kim no ćeš trepetati
 razlog²⁶ kad mu budeš dati.
Zato za tvoja sagrišen'ja
 pros' u Boga sad prošćen'ja.
Boga oca sada slavi,
 njega molbom ne ostavi.
Njega moleć ovo reci

²³ *lipi lici* - lijepa lica

²⁴ *svića* (riječ koja nije u sroku s *driva*) možda ima da znači savjet (*svjet-ja*)

²⁵ *ki te ... pojti* - koji će poći

²⁶ *razlog* - račun (prema latinskom *ratio*)

ter beside take steci:
O ti Bože, oče sveti,
i Isuse naš propeti,
na dušicu mi se smili
ter ot tebe ne odili.
Toj obslužit noseć zlamen²⁷
daj mni vire prave. Amen.

²⁷ znak križa (u stvari zlamen se upotrebljava šablonski zbog sroka).

BRATJA, BRATA SPROVODIMO

Ovo je jedna od pjesama što su ih članovi bratovštinâ pjevali u sprovodu za pokojnikom. Živjela je stoljećima u različnim našim krajevima zahvaljujući laganom osmeračkom distihu. Najstarije su joj poznate potvrde u glagoljskim rukopisima: u Pariškom kodeksu (*Slave* 11) s kraja XIV. st., u Akademijinu rukopisu u Zagrebu (IV a 92) s kraja XV. st. i u Klimantovićevu zborniku iz poč. XVI. st. U Klimantovića je zaokružen niz od 9 mrtvačkih pjesama u istom tonu i metru. U nekim zbirkama, počevši od XIV. do XVIII. st., nije ovo kolo mrtvačkih pjesama tako potpuno zastupano. U našu knjigu preuzeli smo ih pet iz raznih rukopisa. Tekst ove pjesme preuzeli smo iz Pariškog kodeksa (izd. J. Vajs u *Starrinama* 31). Pisar joj je bio pravi ikavac koji je više puta šablonski pisao *ě* namjesto *i*, tako da smo ga i korigirali, a mogli bi se slobodno i svi njegovi primjeri *ě* čitati kao *i*.

Bratja, brata sprovodirno,
za nj se Bogu pomolimo.
Bože v nebeska vrata
primi dušu sego brata.
Primi, Bože, v tvoji uši:
prosti grěhi njega duši.
Mi se tebe za nj molimo,
are po njem vsi bolimo.
O Marija, Božja mati,
ti mu ne daj v mucě stati.
Ti ga ne daj grěhu strti,
izbavi ga včěne smrti.
O blaženi Mihaile,
izbavi ga djavlje sile.
Ti mu dušu primi danas
i Bogu se moli za nas,
Krstitelju sveti Ivane,
izbavi ga včěne rane.

On je služil pravo tebi,
ti ga primi sada k sebi.
O Frančisko, oče sveti
ti ga ne daj grěhu speti.
Ti se za nas moli Bogu,
tvoje rani¹ vele mogu.
Apostole sveti Petre,
naš pastiru i naš meštre,
ti si ključar božje vlasti,
ne uliši ga rajske slasti.
I vsi sveti apostoli,
ki sědite v božjem stoli,
uslišite naše glase,
vi stvorite da se spase.
I vsi sveti mladěnci²
i vsi božji mučćenici,
i vsi božji učćenici
umolite na to Boga,
da ga prime kako svoga.

¹ rane (stigmata) sv. Franje Asiškog

² Ovaj stih je, čini se, suvišan.

TU MISLIMO, BRATJA, ČA SMO

Ova je pjesma jedna od niza pogrebnih pjesama, namijenjena da se pjeva nad grobom tako da je njen konac imao da se pjeva pri polaganju kamena (ploče) na grob. Pjesma je postojala već u XIV. stoljeću (kao možda i cijeli niz), jer njezin najstariji zapis, i to u Pariškom kodeksu s kraja XIV. st., pokazuje mlađe intervencije, a Dubrovački ćirilski rukopis iz 1520. ima starijih jezičnih crta, jer je tekst preuzeo iz starije glagoljske matice. Od starijih rukopisa pjesmu je sačuvao i Akademijin glagoljski rukopis s kraja XV. i Klimantovićev zbornik iz poč. XVI. stoljeća. Tekst smo preuzeli iz Pariškog kodeksa (izd. Vajs).

Tu mislimo, bratja, ča smo,
razumějmo zemlja da smo.
Slast i dika tvoga tila
hoće biti kal i gnjila.
Tako naše tĕlo gine,
tako naša slava mine.
Grĕšnici se teško hine
to videće ki zlo čine.
Ki vidĕše njega tilo
skoro hoće biti gnjilo.
Malo hoće dni isteći
sami hćemo tako leći.
Vijmo skazan pred očima,
zanosi nas smrtna plima
Na nas hoće skoro priti
ne more nas to grĕšiti.
To smrt nosi ostru kosu,
otpasti je s lica nosu.
Očĕre se naši zubi
vsi ležemo tamni, grubi.
Ognjiti hote naši skutu,
a ostati gnjila i šćuti.
Smrt nas, bratja, moćno žanje,
a mi lĕ zli nišće manje.
Kad človeka smrt postigne
tada ot njega vsak pobigne.

Sam ostane bes pomoći
v tamně grabĕ, v tamĕ noći.
Vsega ti je ovdĕ ojtĭ,
sama dĕla s tobu pojti.
Zlo je tamo grĕh ponesti,
dobro bi se zdĕ otresti.
Čĕmu ljubiš sa svĕt, brate,
ki na smrti mrzi na te.
Žena, deca, rod i mati
ne dadu ti s sobu stati.¹
Ostave te sama v grebi,
tvoje blago vazmu k sebi.
Tada ne bude nigdar blizu,
tvoje telo črvi grizu.
Tako hćemo počivati
dakle reće Bog ustati.
Na sud hoće skoro priti,
iz grobov je vsim iziti.
An'jeli hote zatrubiti
vsĕh ot smrti probuditi.
Vstati hoće tvoje tilo,
ako si je² sada gnjilo.

¹ da ostaneš s njima

² ako si je - premda je

Trublja trubi božja straha:
vstane, ljudi, s kala, s praha!
Kralj nebeski s nebes shodi
višnje sile s sobu vodi.
Ot smrti se probudite,
vsi pred Boga postupite.
Poslušajte božja suda
ot krivine i ot bluda.
Otvore se tada grebi
misliti će vsak o sebi.
Vsi hoćemo oživiti,
duša s tēlom vazda biti.
Stati hote ljudi nazi,
priti hote s pakla vrazi.
Dēla se hote vsa otkriti
ne moći se kdě ukriti.
Bog hoće biti gněvan tada
ki je vele krotak sada.
Pšenicu hoće provějati,
slamu hoće ognju dati.
Tada se hoće razaznati
na čem hoće gdo ostati.
Slavno budu božje sluge,
grešnikom su večne tuge.

Tu položet kami na grob

Bože dobri, Bože blagi,
da bi spasen naš brat dragi!
Ako k zemlji grede tilo,
da bi duši dobro bilo.
Tvoja milost, Bože, budi,
njega duše ne osudi.
Ti si hotěl za nj umriti,
ti ga stvori k sebě priti. Amen.

ŠEKVENCIJAMA NAD JUNAKOM MRTVIM¹

Ovo je jedna od niza mrtvačkih pjesama (sekvencija) koje su zabilježene u Klimantovićevu glagoljskom zborniku iz XVI. stoljeća; ali budući da su gotovo sve njegove "škvencije" već poznate iz rukopisa XIV-XV stoljeća, smatramo da je i ova starija. Motivika je u svima podjednaka, ali se u ovoj ističe kako se paklom kažnjavaju za zlodjela i najviše društvene ličnosti.

Nu pomisli, o človiče,
smrt ti roka ne odmiče.
Služi Bogu dokle živeš,
na sudnji dan da ne zgineš.
Ne ufaj se nigdor v mladost
ni v umičstvo ni u starost.²
Vsakoj riči smrt je meštar,
svoj luk nosi i baleštar.
Strile njeje britko frče,
vsi likari ne izliče.
Zato mnoge majke cvile
dušu s tila gda razdile.
Umriti se vsi bojimo,
da bi dobro ne činimo.
Draga bratja, kad umremo,
pomislimo kamo gremo.
Ni obuću ni odiću
ni nosimo s sobom piću,
nere dušu grisi slide,
a grišnici to ne vide.
Vsih vas molim, Boga cića,
prid očima bud vam svića.
To vidite mladost moju,

¹ Takav je naslov pjesme u Klimantovića. On naziva "škvencijama" sve svoje mrtvačke pjesme kao i neke druge duhovne pučke pjesme, premda su sekvencije u užem smislu samo pjesme koje su ušle u sastav misne liturgije.

² Jedan mlađi rukopis iz XVIII. st. ima logičnije: *jakost*.

ne viste li kako stoju.³
Rad bih mnoga vam javiti,
da ne te mi⁴ dopustiti.
U raji su vsa vesel'ja,
a v pakli su vsa dresel'ja.
U raji su lipe časti,
od Boga su vele slasti.
Dobri z Bogom veselet se,
zali v mukah dreselet se.
U pákli su zmije ljute
i paklene muke krute.
V njem su мноzi svita kralji,
cari i pape z gardinali.
U pakli su silni duke
i u njem su večne muke.
Onamo su silni knezi
i tržnici š njih pinezi.
Vlastele su i ubozi
i redovnici vele мноzi,
biskupi su i perlati,
popi мноzi i zali fratri.
U pakli su i remete
ki su bili zale šlete.
U pakli su sudci krivi,
zlo se na njih v pakli gnjivi.
Onamo su oholi djaci,
vsaki tužnim glasom jači.
U pakli su i kraljice,
vladike mnoge i vdovice.
Onamo su koludrice
i vse krive redovnice.
U pakli su manjurice,
vsaka tužnim glasom kliče.
Onamo su od svita redi,
to za svoje hude zledi.
V zalih mukah vsi ti stoje
jer krašahu tělo svoje.
Vsim je, bratja, nam umriti,
da ne vimo gdi ćemo priti.
Našom dušom pečalimo,
huda děla ostavimo.
Ja vas hoću pomoliti,
račite me sprovoditi.
Telo mi v zemlju položite,

³ *ne viste li kako stoju* - ne znate li kako stojim

⁴ *da ne te mi* - ali neće mi

Bogu se za me pomolite.
G Bogu gori pogledajte
i molitvu za me dajte
da mi Bog prosti moji grisi,
na sudnji dan da me uskrisi. Amen.

BLAGOSLOV PUKA

Od ranog srednjeg vijeka bile su u kršćanskoj crkvi u običaju tzv. laude ili aklamacije u kojima su se izražavale želje ili molitve za dobro crkvenih i svjetovnih glavara. Analogno su se kasnije razvile molitve ili aklamacije za čitav narod, tzv. blagoslov puka na narodnom jeziku koji se svečano recitirao na Božić ili na Uskrs. Takav se blagoslov pretočio u pjesme koje su se s vremenom produbljivale i mijenjale prilagođujući se lokalnim prilikama. Kod nas je sačuvan priličan broj takvih versificiranih blagoslova, većinom iz primorskih mjesta od Krka do Budve, ali oni nisu stariji od XVII-XVIII. stoljeća. (Budljanska pjesmarica iz 1640, Bilanovićeve iz 1661, Vitasovićeve iz 1677. i 1685. te štampana verzija u T. Babića *Coitu razlika mirisa duhovnoga*, 1726). No na jednom latiničkom rukopisu iz XVIII. st. (Filippi iz Zadra) potvrđeno je postojanje pjesme g. 1416. Stoga taj tekst ovdje i donosimo po tom rukopisu - premda nije dovoljno dotjeran - i to po izdanju H. Morovića (*Građa za povijest hrv. književnosti*, 23). Jezik je prepisivanjem pomlađen, a metar više puta narušen.

Benedictio super populum Anno Domini MCCCCXVI⁵

O ti puče poštovani,
O naši drazi [vi] Zadrani,
Bog, svi sveti vas pomoz'te
ki u ov tempal sad pridoste.
U kom Boga svi moliste
i čast mnogu učiniste;
jošće, puče, totu ki ste,
svete riči ki slišiste,
Blagoslov' vas Sveto Trojstvo,
Otac, Sin, Duh - to jedinstvo;
blagoslov' vas Božja mati,
svoje lice k vam obrati.
Da vas ona vik pomože
u potribah ka sve može
i poda van svoj blagoslov
nje jimena i svetih slov.
Blagoslov'te vas an'jeli
i tukoje arhan'jeli
i svi rodi duhov svetih
i pomoz' vas milostju njih.

⁵ Blagoslov puka godine Gospodnje 1416.

Blagoslov'te vas proroci
patriarke, sveti oci,
apostoli; van'jeliste
blagoslov' vas totu ki ste.
Blagoslov'te vas divice
i blažene udovice
i svi sveci i svetice
ki se v rajskoj slavi diče.
Jošće sveti Šimun⁶ i mučenici
i blaženi koludri i spovednici⁷
i svi sveti i svetice
i još male kršćene dičice.⁸
Oca papu i cesara⁹
čuvaj od ruk silnih cara.
Daj bnetaškoj čast gospodi
i na suhu i na vodi.
Gospodovat mnoga lita
u 'kolišu svega svita;
ov grad Zadar, njega puci
drž' u tvojoj, Bože, ruci.
Noć pokojnu počivati,
svi veseli dni prez rati;
blaga čuda,¹⁰ zdravja dosti,
daj veselja brez žalosti.
Blagoslovi, Bože, ovi grad
da nî u njem kuga ni glad,
da u njem vina i žita,
ulja mnogo po sva lita.
Blagoslovi, Bože, Zadar,
blagoslov mu tvoj daj na dar,
mir prisveti, ljubav tvoju,
usliš', Bože, molbu moju
Blagoslovi i obidi¹¹
svi okolo Zadra zidi,
u njem crikve, u njem hiže,
ke zazida i podviže.
Blagoslovi svake vrste
popi, fratri i koludrice,

⁶ *sveti Šimun* se posebno spominje budući da se u Zadru - gdje se nalaze njegove moći - naročito častio.

⁷ *spovidnici*, ispovjednici, sveci koji nisu umrli mučeničkom smrću.

⁸ Mala krštena dječica stavljaju se, zbog svoje nedužnosti, u red svetaca.

⁹ Ne misli se na određenog cara, nego na carstvo kao najviši politički autoritet; običaj moliti za cara ostao je i u mletačkoj Dalmaciji još od bizantskih vremena.

¹⁰ *čuda* - mnogo

¹¹ *obidi* - obidi, posjeti

manjurice, službenice i udovice
i duše ke se u njemu krste.
Blagoslovi vlasteli i vladike
i čuvaj od zla po sve vike
i pučane, konjike i vojnike,
svi poštovani po sve vike...
Blagoslovi svi težaci,
postolari i krojači,
svake vrste artizani
zla obrani, čuvaj i hrani.
Blagoslovi pilicari i zlatari,
kovači, oštari i mornari,
mrižje, ribari i bekare
i s kalafatom sve zidare.
Blagoslovi tvoja kripost vela
kotar Zadranin i sva sela,
blago i vinograde na tvojoj volju(!)
i svaka stabla po svem polju.
Blagoslovi na sve strane,
Bože, tvoje sve Zadrane
i ki stoje s njimi gosti,
Bože, grihe ti svim prosti.
Svaki Bogu slavu podaj
tere u grihe ne upadaj,
da živemo častju mnogom
u nebeskom raju s Bogom.
Prisvetoga križa zlamen
s vami budi vavik. Amen.

ŽENSKA LJUBAV

Ovu je pjesmu protiv žena neki glagoljaš ubacio u tekst moralističkog djela *Cvjet vsake mudrosti* kao njegovu četvrtu glavu. No ta mistifikacija nalazi se samo u jednom glagoljskom rukopisu *Cvjeta*, tj. u Tkonskom zborniku iz prve četvrti XVI. stoljeća (f. 68v-71) koji je pisan negdje u Hrvatskoj između Ozlja i Vinodola. Naš je stihotvorac nadovezao na treću glavu *Cvjeta*, koja govori *Ot ljubvi ženske* filozofski trijezno, pa njegova mizoginska poezija odudara od susjednog izvornog teksta. Pjesma nije dotjerana, prepisana je iz starijeg predloška, vjerojatno latiničkog - o čem možda govore jugoistočniji ikavizmi i grafija *naimrže* i *zeljna*. Prvi put ju je izdao R. Strohal (*Cvjet vsake mudrosti*, Zagreb 1916, 15-17), a zatim kritički N. Kolumbić (*Jedna pjesma protiv žena iz XV. stoljeća, Radovi - Razdio lingvističko-filološki* 1961/1962, g. 3, Zadar 1962, 199-217).

Sliši vsaki človik ovo
ter pameti vele dobro.
Ove riči ke su ovdī
na pamet vam vazda budi.
Razumnim vam se govori
vsaki od vas da razumi.
Čuj se¹ vsaki močno žene
kako ljute zale zmije,
navlastito redovnici
ki ste božji službenici.
Ne imij s ženom ča činiti,
ako nećeš zlo imiti.
Veće žena zlobe umi
nego djavli vsi pakleni.
Salamuna j' prehinila,
a Sansona umorila,
Apsalon se lip zoviše,
mnozi cić žen zlo imiše.
Ona ti je mriža morskā
ter tonota zala gorskā.
Ona obdan, obnoć lovi
tere mnoge duše gubi.
Obraz, noge, prsi kaže
na grih tebe da užeže.
Slatko vele uzgovori

¹ *čuj se* - čuvaj se

tere mami na se gori.
Čini ona zaslipiti
tere Boga ne viditi.
Ljubve hude cića njeje
zabudeš [i] ime svoje.
Blaga svoga ne bi skratil
da bi ljubav jur š njom imil.
Zapustil bi jisti i piti
da bi ženi ugoditi.
A nī na svit još se rodil
ki bi ženi vse ugodil.
Ona t' četver prilik² ima
ki sitosti nigdar nima.
A ovo su zli prilici
mladi ženi i divici:
oganj, pakal tere zemlja
ter studenac ki nima dna.
Oganj vazda drva užiče,
zadovolje reći neće;³
pakal duše ki požira,
a sitosti nigdar nima;
da bi dažjilo vse godišće,
zemlja reći neće nišće;

² *četver prilik* - četiri prilike, sličnosti

³ tj. oganj neće nikad reći da mu je dosta drva

ki preza dna jest studenac,
napunjen'ja nima konac.
Takova ti je vsaka žena,
pohoti j' ona vazda željna,
zla vučica vazda gladna
tere moćno vele žajna.
Nigdar ona nije sita
zale ljubve sega svita.
Da bi stida ne gledala
na trgu bi mnogim dala
ne gledajući stara, mlada,
listo budi u njem snaga.
Nigdar ne bi⁴ zadovolje,
neću veće, nimam volje.
Zato čuj se moćno žene
i tokoje slida njeje.
Ona t' lipo moćno poje
tere na grih podbu[ju]lje.
Kada nje glas budeš čuti
tada ti misal moćno smuti.
Na nju kada ti pomisliš,
tud se vsemu zlu domisliš.
Kad očima nju pogledaš
napasti se tada podaš.
Š njom kad budeš govoriti,
tada budeš vas goriti.
Kad ju rukom ti ustiskaš
razum zgubiš, pamet nimaš.
Š njom kad budeš uzlegati,
ne da t' s mirom počivati
ter te često vele budi,
jer ju vžiže oganj hudi.
Ojme žene, hudo blago,
ko nî Bogu vele drago.
Kolika se zala čine
po vsem svitu cića žene.
Ona čini krv prol'jati
tere mnogih v pakal iti.
Ona ti je zlo oružje,
ostro vele, hudo vražje.
Djavle čini oružati,
suprotiva dušam stati
da si v raj ne vnidu
milost božju ter ne pridu.
Mnoga su se učinila

⁴ tj. rekla

cića žene huda dila.
Gradi dobri, veli, mali
cića žen su doli pali.
Sela takoj i ladan'ja
zgubili su svoja stan'ja.
Zato čuj se vsaki togaj
da mu raspa žena ne da.
Da drži se starih svita⁵
ter ne ljubte sega svita,
jer je ljubav sega svita
potrpen'je kako cvita.
Savsim tamna svitna dika
biži brzo kako rika.
To ča nam je vsim najmrže
mi tečemo strile brže
v starosti i mali moći,⁶
ali smrti ni uteći.
Smrt ti pride brzo tako
od istoka munja kako.
Kada ona s tila pride
tada duša van izide.
Vsi bogati i ubozi
cića smrti gorko slzi.
Nisu bani, nisu kralji
suprotiva ki bi stali.⁷
Zato ljubte Gospodina
Isukrsta, božja sina,
da on bude vas ljubiti
tere k sebi pridružiti
sa an'jeli, arhan'jeli
i svetimi apustoli.

⁵ Nego drži se savjeta starih

⁶ *mali moći* - bolesti

⁷ koji bi se suprotstavili

RJEČNIK

abije - odmah

ali - ili, da li

ar, are - jer, da

artizani (tal. *artigiano*) - obrtnici

baleštar (tal. *balestro*) - sprava za strijeljanje strelicama

bekar (tal. *beccai*) - mesar

bitje - stanje, boravište

blazan - sablazan

bluditi - lutati, griješiti

bolžan, bolizan - bolest, žalost, bol

bolžniv, bolizniv - bolan, žalostan, gorak

bridak - oštar, gorak, ljut

brumno - hrabro

celovan'je - cjelov, pozdrav

cić, cića - zbog, radi

crkva - crkva

často - često

čislo - broj

črtog - ložnica

čititi - čitati

čto - što

čuti se - osjećati se

daleč - daleko

danu - nuder, deder

dari (do) - sve (do), čak (do)

davori - uzvik divljenja, žalosti i dr.

devot (tal.) - pobožan

djati - činiti, učiniti

dobitak - živina, stoka

domov - kući

dresel - žalostan

dreseliti se - žalostiti se

dresel'je - žalost, tuga

drěvo, drivo - drvo

dvojica, dvojina - dvojba

gardinal - kardinal

gda - kada

gdo - tko

glbina - dubina

gnjila - zemlja, prah

gresti (prez. *gredu* i *gredem*) - ići

grěšiti - promašiti, mimoići

grozno - strašno, gorko

hinac - koji hini, varalica

hiža - kuća, palača

hoć - hoćeš

hud - zao, zločest, loš

ibo - jer, ta, zaista

ino - i (veznik)

ishajati - izlaziti

ishoditi - izlaziti, izvirati

iskloniti se - pomoliti se, pojaviti se

isplnjen'je - ispunjenje

isplnjevati, isplnjivati - ispunjavati

istlěnije - trulost

iti - ići

izlisti - izaći

izvoliti - htjeti, željeti, voljeti

iže - koji

jačiti - vikati, pjevati

jako - kao, kao da, kako

jakože - kako, kao, da

jeda - da (ne), da li

jego - njega, njegov

jerej (grč.) - svećenik

jerejstvo (grč.) - svećenstvo

jeres (grč.) - hereza

jeter - neki drugi

jimi - njima

jisti - istinit

junak - mladić, momak

jur - već, više, dalje, baš, bar

jutri - sutra

kalafat (tal. *calafato*) - obrtnik koji popravlja brodove

kami - kamen

kazati - kažnjavati

kino - kojino

klasti (se) (prez. kladem) - staviti

klonda - kolona, stup

koludar - kaluđer, redovnik

koludrica - redovnica

konjik - konjanik

koruna - kruna, vijenac

kršćenik - kršćanin

kupno - skupno, zajedno

kvižitur - inkvizitor

lačan - gladan

lē - baš, doista, samo, upravo, barem,

ipak, također

leto - godina

likovati- igrati, plesati, veseliti se

likstvovati - igrati (kolo), plesati, skakati

ljubva - ljubav

mala bratja - franjevci

mama - mamac, meka

mani, mně, mni - meni

manom - sa mnom

manjurica - redovnica nižeg reda (koja živi izvan samostana)

meč - mač

metati - bacati, rigati

mir - svijet; zid

množastvo - mnoštvo

moćno - jako, veoma, čvrsto

možjani - moždani

muro - pomast

muronosica - mironosica, žena koja nosi pomast

mužatica - udata žena

najedno - zajedno

najti (prez. *najdem*) - naći

najti se - desiti se

naju - nas, naš (dual)

nakazati - nakaziti, učiniti bolesnim, nagrditi

naklicivati - zazivati

napravljati - pripremati, opremiti, uređivati

nasějati - posijati, zasijati

nastaviti - staviti na što, uputiti

nastupiti - pogaziti, satrti

nebore - jadniče (vok. od *nebog*)

nepokojan - nemio, težak

ner, nere - nego

ninja - sada

njej - njoj

obarovati - čuvati, očuvati

obitati se - obreći se, obećati, obvezati se

oblasno - dostojanstveno

oblast - vlast, moć, snaga

obsijan'je - obasjanje

obujeti - obuzeti, dohvatiti

oděnije - odjeća, odijelo

oděti - odjenuti

ohoditi - ostavljati, napuštati

ojti - ostaviti

okoruniti - okruniti

omiti - umiti, oprati

oslak - magarčić

osmuditi - opaliti, ožeći

osvećen'je - posvećenje

ošće - još, jošte

otděliti se - udaljiti se

oto -eto

otsuda - odavle

otvrći se - odreći se, odbaciti

ožiti - oživjeti

paki - pa, pak; opet, zatim, onda, ponovo

pamet - spomen, uspomena, sjećanje

pasati - opasati pasom

peći se - brinuti se

perlat - prelat, crkveni dostojanstvenik

pěsan - pjesma

pěti - pjevati

- pětje* - pjevanje
pića - hrana
pilicari (tal. *pellicciaio*) - krznari, kožari
pinez - novac
pisan - šaren, kićen, ukrašen
plena - pelena
pln - pun
plniti - puniti, ispunjavati
plten - puten, tjelesan
pně - visio je (od *peti*)
počati - početi
počten'je - počast, čast, poštovanje, dostojanstvo
pogovoriti - progovoriti, porazgovoriti
pojati, pjati (prez. *pojmem*) - povesti, uzeti sa sobom
pojti (prez. *pojdu*) - poći
pokrita - hipokrita, licemjer
pomniti se - sjetiti se, mariti, hajati
poni - dakle
posal - poslanik, glasnik
pošten'je - čast, poštovanje
potrěbiti - istrijebiti
potresnuti - prihvatiti se
potvrjen'je - potvrda, jamstvo
poveleti - zapovjediti, naložiti
pozriti - pogledati
požrěti - proždrijeti, progutati
praviti - pripovijedati, govoriti, kazivati, kazati
prehiniti - prevariti, zavesti
premagati - biti jači, nadmašivati, pobjeđivati
preminovati - odlaziti, umirati
preobrati - odabrati
prěpodoban - svet
prepojasati - opasati
preslaviti - proslaviti
previši - previšnji
previtil - pretio, debeo
prevraćen'je - izvrtnje, neurednost
prez, preza - bez
pri - prije
pribiti - narasti, biti veći
pričati se - sporiti se
pridan - vrijedan
prigrišen'je - sagrješenje
prihajati - dolaziti
prijati - primiti, zadobiti, uzeti
prijeti - primiti
priležno - ponizno, smjerno
priminiti - porediti, izjednačiti
primoći - nadvladati, pobijediti
prišad - prišavši
priiti (prez. *pridem*) - doći
prokljat - proklet
prominjen'je - promjena
protivan - neprijateljski
prožrěti - proždrijeti
pruditi - koristiti
purpira - porfir, grimiz
pustinik - pustinjač
račiti - htjeti, udostojati se
rajni - rajski
razdiljati - dijeliti, rastavlјati
razlog - račun
razmi - osim
rěč - stvar; riječ
rešiti - riješiti, osloboditi
rič - stvar, posao
rvanja - borba, svađa
rvati (se) - boriti (se), ratovati, napadati
saznan'je - razboritost, spoznaja
sdě, sdi - ovdje
shoditi - izlaziti, silaziti
skazan - znak, dokaz, primjer
skazanje - propovijedanje, naučavanje
skazati - kazniti
skazovati - kazivati, pričati
skočiti - pasti na koga (o ždrijebu)
skot - životinja, stoka
skoze - zbog, radi, kroz, preko
skrišen'je - uskršnuće
skupitelj - iskupitelj
skupljen'je - iskupljenje
slnce - sunce
slzan - suzan
slziti - suziti, plakati
spašen - spasonosan
speti - sapeti, sputati
spuga - spužva
srčeno - srdačno, od srca
srda, srdba - srdžba, gnjev

- stati se* - boraviti, živjeti
steći - stojeći
stežati - učiniti
stinuti - mrznuti, zepsti
stlp - stup
stol - sjedište, zbor
stvoriti - učiniti, napraviti
svića - primjer, pouka
svit - savjet, vijeće, dogovor, pouka, opomena
svita - haljina, odjeća
svršen - savršen
- šćedriti* - smilovati se, dati, udijeliti
šćut - bedrena kost
šleta (staronjem.) - vrsta, soj
štola (lat.) - svečana odjeća, obično u obliku pojasa ili šala
- ta* - taj
takmen - jednak, ravan, sličan
takmenik - takmac
takmo - samo, nego samo
takoj - također
teći - trčati, hititi
ter(e) - i, te
tma - tama, tmina
togo - toga
tonota - zamka, klopka
tržnik - trgovac
tuko - toliko
tukoj(e) - također
tvoren'je - stvorenje
- uběžati* - izbjegavati, izbjеći, pobjeći
ubožastvo - uboštvo, siromaštvo
udržan'je - čvrstoća, snaga
udržati polje - držati megdan
ulišiti (se) - lišiti (se), odbiti, ostati bez čega
umiljeno - umiljato, ponizno
upad - propast, otpad
upadni - pali, otpali, pakleni
uprašati - pitati, moliti
utegnuti - zavrijediti, zaslužiti
uzni - uznak
uzrėti, uzriti - ugledati, opaziti
- v, va, vu* - u
vač - u što, na što, do čega
van'jelist - evanđelist
vas - sav
važgati - užgati, upaliti, spaliti
već(e) - više
věk - svijet
vele - veoma, mnogo
vijati (se) - viđati, gledati, činiti se
vik(u) - uvijek
vikuvičnji - vječni
vinu- uvijek, neprestano
vkup - skupa, zajedno
vladan'je - vladanje, država, oblast
vladavac - vladar, upravljač, glavar
vladika - gospodin, gospodar
vleći - vući
voj - vođ, vodilja
volja - ili
vsego - svega
vsí - svi
vzapiti - zavapiti, uzviknuti
vzeti - uzeti
vziti - uzaći, ući
- zač* - jer, zašto
zdě, zdi - ovdje
zgovoriti (se) - dogovoriti
zgubiti - pogubiti
zlamen - znamen, znak
zled - zlodjelo
znamenati se - križati se
znamenije - znamenje, znak
znesen - uznesen
zvaniti - zvoniti, ječiti
- žajan* - žedan
željan - lijep, drag, mio
željno - lijepo, osjećajno
ženih - zaručnik
žitak - život
žiti - živjeti, boraviti
žitije, žitje - život
život - tijelo
žlč - žuč
žreti - žderati, gutati

ABECEDNI POPIS PJESAMA

BLAGOSLOV PUKA _____	67
BOG SE RODI V VITLIOMI _____	28
BRATJA, BRATA SPROVODIMO _____	61
DANU SE VSI PONIZIMO _____	21
HIMNA ĆIRILU I METODIJU _____	3
HRST VSKRSE IZ MRTVIH _____	5
ISUSOVA MUČILA _____	43
NARODIL SE JE KRALJ NEBESKI _____	34
O MARIJA, BOŽJA MATI _____	20
PISAN NA SPOMENUTJE SMRTI _____	53
PĚSAN OT MUKI HRSTOVI _____	40
PISAN SVETAGO JURJA _____	8
PRIGOVARANJE BLAŽENE DIVE MARIJE I KRIŽA ISUSOVA _____	36
SPASI, MARIJE, TVOJIH VERNIH _____	26
SVIT SE KONČA _____	14
ŠEKVENCIJA NAD JUNAKOM MRTVIM _____	64
ŠEKVENCIJA ZA MRTVE _____	51
ŠIBENSKA MOLITVA _____	18
TRI MARIJE HOJAHU _____	49
TU MISLIMO, BRATJA, ČA SMO _____	62
TUŽENJE DUŠE I TIJELA _____	55
VA SE VRIME GODIŠĆA _____	30
VERSI BOŽJA TILA _____	46
ZAČ MI TUŽIŠ, DUŠE _____	12
ŽENSKA LJUBAV _____	70